

ARSYETIMI I VENDIMEVE GJYQËSORE

Manual praktik

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ARSYETIMI I VENDIMEVE GJYQËSORE

Manual praktik Përgatitur nga
Ivana Roagna
Bekim Sejdiu
me kontributin e **Iliriana Islamit**,
ekspertë të Këshillit të Evropës

2023

COUNCIL OF EUROPE

Ky publikim është përgatitur në kuadër të Projektit mbi Mbështetjen ndaj Gjykatës Kushtetuese në Aplikimin dhe Shpërndarjen e Standardeve Evropiane të të Drejtave të Njeriut, zbatuar nga Këshilli i Evropës dhe bashkëfinancuar nga Belgjika, Gjermania, Irlanda, Norvegjia dhe Këshilli i Evropës.

Mendimet e shprehura në këtë botim janë përgjegjësi e autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht politikën zyrtare të Këshillit të Evropës.

Riprodhimi i ekstrakteve (deri në 500 fjalë) është i autorizuar, përveç nëse përdoret për qëllime komerciale për sa kohë ruhet integriteti i tekstit, ekstrakti nuk përdoret jashtë konteksti, nuk ofron informacion jo të plotë ose ndryshe nuk e çorienton lexuesin për nga natyra, qëllimi ose përmbajtja e tekstit. Teksti burimor duhet të referohet si vijon "© Këshilli i Evropës, viti i botimit". Të gjitha kërkesat tjera në lidhje me riprodhimin / përkthimin e dokumentit të plotë ose një pjese të dokumentit, duhet t'i drejtohen Drejtorisë së Komunikimit, Këshilli i Evropës (F-67075 Strasbourg Cedex ose publishing@coe.int).

E gjithë korrespondenca tjetër në lidhje me këtë botim duhet t'i drejtohet Divizionit Nacional të Zbatimit të të Drejtave të Njeriut, Departamenti I Politikës dhe Bashkëpunimit për të Drejtat e Njeriut, Drejtoria e të Drejtave të Njeriut, Drejtoria e Përgjithshme e të Drejtave të Njeriut dhe Sundimi i Ligjit.

Fotografite
Shutterstock.com

Faqosja dhe dizajni i kopertinës
Piar Creations

@Këshilli i Evropës, shtator 2023

TABELA E PËRMBAJTJES

Lista e shkurtesave	4
Hyrje	5
Arsyetimi i vendimit gjyqësor	6
Përkufizimet dhe standardet	6
Burimet e detyrimeve	7
Standardet evropiane të cilësisë	15
Procesi i hartimit	18
Arsyetimi dhe logjika e vendimeve	22
Udhëzime praktike	22
Logjika e vendimeve gjyqësore	23
Struktura e aktgjyqimeve	24
Arsyetimi i vendimeve në praktikën gjyqësore të GjEDNj-së	28
Rishikimi i shembujve të rasteve	28
Hyrje	29
Neni 3 i KEDNj-së – Ndalimi i torturës, trajtimit çnjerëzor ose poshtërues Neni 14 i KEDNj-së – Ndalimi i diskriminimit	30
Vendimi për pushimin e lëndës: Abdu k. Bullgarisë	30
Neni 5 i KEDNj-së - E drejta për liri dhe siguri	32
Paraburgimi: Letellier k. Francës	32
Neni 6 i KEDNj-së - E drejta për gjykim të drejtë	34
Arsyet e largimit nga puna dhe qasja në drejtësi: K.M.C. k. Hungarisë	34
Prishja në procedurën e shqyrtimit mbikëqyrës të një vendimi procedural që kishte marrë formë të prerë: Salov k. Ukrainës	34
Dështimi nga një gjykatë apeli për të trajtuar parashtresat dhe argumentet e të pandehurve kur vendos një gjobë administrative: Boldea k. Rumanisë	36
Dështimi i gjykatës përgjegjëse për procedurën e filtrimit për të dhënë arsyet për refuzimin e saj për të pranuar një ankesë civile për shqyrtim: Hansen k. Norvegjisë	37
Neni 8 i KEDNj-së – E drejta për jetë private dhe familjar	39
E drejta për ta ndryshuar emrin: Aktaş dhe Aslaniskender k. Turqisë	40
Neni 8 i KEDNj-së – E drejta për jetë private dhe familjare	42
Neni 14 i KEDNj-së – Ndalimi i diskriminimit	42
Largimi nga puna dhe diskriminimi: Emel Boyraz k. Turqisë	42

Arsyet që mbështesin sasinë e drejtë të kënaqësisë -Carvalho Pinto de Sousa Morais k. Portugalisë	43
Neni 10 i KEDNj – Liria e shprehje	46
Ndalimi i librave fetarë - Ibragim Ibragimov dhe të tjerët k. Ruisë	46
Neni 3 i Protokollit nr. 1 të KEDNj-së – E drejta për të kandiduar në zgjedhje	48
Arsyet e dhëna nga organi vendimmarrës parlamentar në kuadër të rinumërimit të fletëvotimeve - Mugemangango k. Belgjikës [GC]	48
Përvoja kombëtare	50
Shembuj të praktikës gjyqësore	50
Hyrje	51
Neni 29 i Kushtetutës - E drejta për liri dhe sigur	52
Gjykata themelore: Mungesa e arsyetimit objektiv për caktimin e paraburgimit në rast aksidenti trafiku	52
Gjykata Kushtetuese: Mungesa e arsyetimit të mjaftueshëm për paraburgimin e zgjatur	53
Neni 31 i Kushtetutës - E drejta për gjykim të drejtë dhe të paanshëm	55
Gjykata Kushtetuese: Mos adresimi i kërkesës për përjashtim të gjyqtarit	55
Gjykata Kushtetuese: Mospërkthimi i autopsisë së viktimës në procedurë penale	56
Gjykata Kushtetuese: divergjenca e praktikës gjyqësore të Gjykatës Supreme	57
Arsyetimi i Gjykatës Supreme i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese – aspekte kritike	58
Gjykata Kushtetuese: mos shqyrtimi nga gjykata i parashtrësës me shkrim të palës në procedurën penale	58
Gjykata Kushtetuese: mos zbatimi i vendimit përfundimtar të procedurës administrative	60
Gjykata Kushtetuese: Statusi juridik i parashtruesit si person zyrtar; aplikimi i analogjisë në procedurën penale; pranimi i korrespondencës elektronike si provë në procedurë penale	61
Neni 33 Kushtetuta – Parimi i Legalitetit dhe Proporcionalitetit në Rastet Penale	67
Gjykata Kushtetuese, Gjykata Supreme, Gjykata e Apelit, Gjykata Themelore: interpretimi i qartë arbitrar i ligjit nga gjykatat e rregullta; shkelje e parimit "Nullum crimen, nulla poena sine lege certa"	67
Neni 35 i Kushtetutës – Liria e lëvizjes	68

Gjykata Kushtetuese: refuzim i lëshimit të pasaportës për një periudhë të gjatë kohore, si pasojë e procedurave penale	69
Neni 36 Kushtetuta – E Drejta e Privatësisë	71
Gjykata Kushtetuese: mosregjistrimi i vdekjes së djalit në të dhënat zyrtare	71
Gjykata Kushtetuese: E drejta e privatësisë në procedurat e birësimit	72
Citimi i praktikës gjyqësore të GjEDNj-së	75

LISTA E SHKURTESAVE

CCJE

Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropiane

CEPEJ

Komisioni Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë

KiM

Komiteti i Ministrave i KiE-së

KiE

Këshilli i Evropës

KEDNJ

Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut
(Konventa)

GjEDNJ

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut
(Gjykata)

Hyrje

Puna e tanishme u zhvillua në kuadrin e projektit “Mbështetje për Gjykatën Kushtetuese në aplikimin dhe shpërndarjen e standardeve evropiane të të drejtave të njeriut”, me synimin për t'u ofruar gjyqtarëve dhe profesionistëve të tjerë gjyqësorë një manual praktik dhe të lehtë për t'u përdorur që përmbledh idetë dhe mjetet më thelbësore që kanë të bëjnë me hartimin dhe arsyetimin e vendimeve gjyqësore. Ky manual paraqet edhe një mjet të gjithanshëm që mund të përdoret në procesin e trajnimeve profesionale për profesionistët e drejtësisë, si një material i dobishëm për t'i udhëzuar ata në kuptimin e standardeve ndërkombëtare në fushën e hartimit të vendimeve gjyqësore.

Kjo punë është e strukturuar në tri pjesë kryesore. Në pjesën e parë, formati është ai i pyetjeve dhe përgjigjeve që mundësojnë përcaktimin e përmbajtjes së të drejtës dhe detyrimit për një aktgjykim të arsyetuar, duke përfshirë referencën e standardeve të cilësisë në fuqi dhe procesin e hartimit të një vendimi gjyqësor të arsyetuar mirë. Kjo paraqitje ka avantazhin e mundësimin të konsultimit të lehtë për përdoruesit e materialit të propozuar.

Pjesa e dytë përmban udhëzime praktike në lidhje me arsyetimin dhe logjikën e vendimeve gjyqësore, duke përfshirë këshilla praktike të nxjerra nga aktgjykimet e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GjEDNJ)^{2s} se si të hartohen pjesët e ndryshme të aktgjykimeve.

Në pjesën e tretë, praktika gjyqësore e GjEDNJ-së dhe asaj kombëtare është përdorur për të dhënë shembuj praktikë të praktikave të mira dhe instancave kritike që lidhen me arsyetimin gjyqësor. Përdorimi i shembujve realë të formulimit të aktgjykimeve, si në GjEDNJ ashtu edhe në nivel kombëtar, do t'i ndihmojë përdoruesit të kuptojnë se hartimi i vendimeve gjyqësore është një proces secila fazë e së cilës ka veçori të caktuara.

Nga buron e drejta për një aktgjykim të arsyetuar?

Neni 6 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në tekstin e mëtejshëm KEDNJ ose Konventa) garanton të drejtën për një gjykim të drejtë dhe publik si në rastet penale ashtu edhe ato civile. Kjo e drejtë përfshin, përpara fillimit të procedurave, të drejtën e qasjes në gjykatë dhe, si rezultat i rastit, të drejtën e palëve për të pasur një aktgjykim të arsyetuar. Kjo, pavarësisht nëse vendimi është "i drejtë" apo "i gabuar", në të vërtetë, mangësitë në arsyetimin e gjykatës mund të ndikojnë në drejtësinë e tërë procedurës.

Varësisht nga këndvështrimi, ai i palës në procedurë ose i gjyqtarit, ky aspekt i gjykimit të drejtë mund të përkufizohet ose si i drejtë (i të pandehurit/paditësit), ose si detyrim (i gjyqtarit).

Sa më sipër është vërtetuar mirë në praktikën gjyqësore të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut (GjEDNJ). Kjo pasqyron një parim të lidhur me administrimin e duhur të drejtësisë, sipas të cilit aktgjykimet e gjykatave duhet të deklarojnë në mënyrë adekuate arsyet mbi të cilat ato bazohen. Dështimi për ta bërë këtë do të rezultojë në një gjykim "të padrejtë",

Shkalla në të cilën zbatohet kjo detyrë për të dhënë arsye mund të ndryshojë sipas të natyrës së vendimit dhe duhet të përcaktohet në dritën e rrethanave të rastit.

Pa kërkuar një përgjigje të detajuar për çdo argument të paraqitur nga parashtruesi, ky detyrim presupozon që palët në procedurat gjyqësore mund të presin që të marrin një përgjigje specifike dhe të qartë për argumentet që janë vendimtare për rezultatin e atyre procedurave.

Në përgjithësi, një vendim gjyqësor vendor do të përshkruhet vetëm si arbitrar, duke paragjykuar kështu procedurat, kur nuk parashikohen fare arsye për të, ose kur arsyet e dhëna bazohen në gabimin e qartë faktik ose ligjor të kryer nga gjykata vendore, që rezulton në "mohim të drejtësisë".

¹ Khamidov k. Rusisë, aktgjykim i 15 nëntorit 2007, nr. 72118/01, § 170; Moreira Ferreira k. Portugalisë (Nr. 2), aktgjykim i Dhomës së Madhe, i datës 11 korrik 2017, nr. 19867/12).

A është Neni 6 i KEDNj-së burimi i vetëm i së drejtës/detyrimit për një gjykim të arsyetuar?

Garancitë e përfshira në Nenin 6 sigurojnë drejtësi procedurale. Rrjedhimisht, Neni 6 ngrihet nga parashtruesit në procedurat gjyqësore në lidhje me nenet e tjera të KEDNj-së, të cilat parashikojnë të drejtat thelbësore.

Neni 6 i KEDNj-së nuk është burimi i vetëm i detyrimit të gjykatave për të parashikuar një aktgjykim të arsyetuar. Detyrime të ngjashme mund të rrjedhin nga dispozita të tjera të KEDNj-së, për shembull në sferën penale në lidhje me nenet 2 (E drejta për jetën) dhe 3 (Ndalimi i torturës) – një shembull i të cilave mund të jetë nevoja që vendimi për të mos nisur një hetim për vdekjet e dyshimta ose pretendimet për keqtrajtim të arsyetohet në mënyrë adekuate - ose Neni 5 i KEDNj-së (E drejta për liri dhe siguri), ku mungesa e arsyeimit në lidhje me privimin e lirisë mund të përcaktojë paligjshmërinë e ndalimit të urdhëruar.

Në lidhje me procedurat civile, nenet 8 (E drejta për jetën private dhe familjare) ose 10 (Liria e shprehjes) të KEDNj-së gjithashtu parashikojnë një detyrim për të parashikuar arsye të mjaftueshme që justifikojnë një ndërhyrje në të drejtat thelbësore.

A duhet të arsyetohen të gjitha vendimet?

Sipas praktikës gjyqësore të GjEDNj-së, gjykatat duhet të japin arsye të mjaftueshme për aktgjykimet e tyre, si për vendimet civile ashtu edhe ato penale. Kjo shtron pyetjen nëse të gjitha vendimet e nxjerra nga gjykatat duhet të jenë të arsyetuara. Kjo varet nga dispozitat e çdo ligji vendor, por, si udhëzim i përgjithshëm, mund të konsiderohet se, përveç rasteve kur përcaktohet ndryshe, vendimet që përfshijnë menaxhimin e rastit (për shembull, vendimi për shtyrjen e seancës) nuk kanë nevojë për arsye specifike. Në parim, detyrimi për të deklaruar arsyet duhet t'i rezervohet vendimeve ndërmjetësuese dhe përfundimtare. Shtrirja e detyrimit për të dhënë arsye ndryshon sipas natyrës së një vendimi dhe rrethanave të një rasti.

Për shembull, një gjykatë apeli mund të përmbushë detyrimin e saj për të dhënë arsyetim të mjaftueshëm, thjesht duke përfshirë ose miratuar arsyetimin e një gjykate më të ulët kur rrëzon një ankesë². Megjithatë, kjo do të kërkonte dy parakushte: a) vendimi i mëparshëm ishte tashmë mjaftueshëm i arsyetuar, duke u mundësuar palëve të përdornin efektivisht të drejtën e tyre për ankesë dhe b) vendimi i gjykatës më të ulët trajtonte çështjet thelbësore që i ishin paraqitur juridiksionit të apelit.

² Ruiz Torija k. Spanjës, aktgjykim i datës 9 dhjetor 1994, nr. 18390/91, §§ 29-30; Van de Hurk k. Holandës, aktgjykim i 19 prillit 1994, nr. 16034/90, § 61; Sale k. Francës, aktgjykim i datës 21 mars 2006, nr. 39765/04, § 17; Helle k. Finlandës, aktgjykim i datës 19 dhjetor 1997, nr. 20772/92

A ka situata që kërkojnë një detyrë të veçantë për të arsyetuar?

Në sferën penale, për sa i përket parashikueshmërisë së arsyeshme të interpretimit gjyqësor, duhet të vlerësohet nëse i akuzuari ka mundur të parashikojë në mënyrë të arsyeshme në kohën materiale, nëse është e nevojshme, me ndihmën e një avokati, se rrezikon të akuzohet dhe të dënohet për krimin në fjalë dhe se ai/ajo do të pësojë dënimin të cilën e barti ajo vepër.

Kërkohet kujdes i veçantë në arsyetimin në lidhje me çështjen e parashikueshmërisë, nëse:

- dënimi do të çonte në ndryshim të praktikës gjyqësore aktuale (Del Rio Prada k. Spanjës, [GC])
- bindja do të ishte aplikimi i parë i një dispozite penale (Jorgic k. Gjermanisë).
- dënimi do të përbënte një interpretim të gjerë në disavantazh të të akuzuarit, p.sh. me analogji (Vasiliasukas k. Lituanisë, [GC]: interpretimi i gjenocidit)
- dënimi ka të bëjë me një sjellje që është toleruar për një kohë të gjatë - dekriminalizimi de facto (Khodorkovskiy dhe Lebedev k. Rusisë: fakti i thjeshtë që individë të tjerë nuk u ndoqën penalisht vetëm nuk mund ta bëjë një dënim të paparashikueshëm).

Si rregull i përgjithshëm, kërkesat për arsyetimin varen gjithashtu nga mbrojtja, argumentet kryesore të së cilës duhet të trajtohen. **Sa më i lartë është niveli i shqyrtimit i shfaqur nga arsyet është, pra, aq më të rënda janë arsyet e paraqitura nga të akuzuarit.**

Cili është standardi i detyrimeve të arsyetimit kur vlerësohet përputhshmëria e një ndërhyrjeje me një të drejtë të Konventës?

Të drejtat e kualifikuara (nenet 8 - jeta private dhe familjare; 9 - liria e mendimit, ndërgjegjes dhe fesë; 10 - liria e shprehjes; 11 - liria e tubimit dhe e organizimit; 1 e protokollit nr. 1 - mbrojtja e pronës; 2 e protokollit nr. 4 - liria e lëvizjes), mund të jenë subjekt i ndërhyrjeve nga shteti. Vlerësimi nëse ndërhyrja është e justifikuar apo jo është çështje e balancimit të të drejtave kontradiktore – ato të individit dhe të komunitetit në përgjithësi. Për të lehtësuar këtë proces, GjEDNj-ja ka zhvilluar të ashtuquajturën “test me 3 pjesë”, e cila përbëhet nga pyetje që do të drejtohen në rend. Nëse përgjigja është negative, GjEDNj-ja ndalon shqyrtimin e rastit dhe konstaton shkelje të dispozitës në fjalë.

Testi me 3 pjesë

1. Kërkesa e ligjshmërisë: a është bërë ndërhyrja në përputhje me ligjin?

Mbani në mend!

Termi "ligj" ka një kuptim autonom sipas Konventës dhe interpretohet në një përkufizim përmbajtësor dhe jo formal të aktit juridik. Ky kusht ligjshmërie jo vetëm që kërkon respektimin e ligjit vendor, por lidhet edhe me cilësinë e atij ligji, duke kërkuar që ai të jetë në përputhje me sundimin e ligjit. Ligji kombëtar duhet të jetë i qartë, i parashikueshëm, i qasshëm në mënyrë adekuate dhe duhet të përmbajë masa mbrojtëse kundër arbitraritetit.

2. Legjitimiteti : a ndjek ndërhyrja qëllime legjitime?

Mbani mend:

lista e qëllimeve legjitime përfshihet në paragrafin e dytë të çdo të drejte të kualifikuar.

3. Domosdoshmëria dhe proporcionaliteti: a ishte e nevojshme ndërhyrja në një shoqëri demokratike? A ishte në proporcion me qëllimin e ndjekur?

Nga tri aspektet e testit, i fundit është sigurisht ai që lidhet më shumë me detyrimet e arsytimit. Këtu pyetja themelore është nëse ndërhyrja e kontestuar është "proporcionale me qëllimin legjitim të ndjekur" dhe nëse ka arsye "të mjaftueshme dhe relevante" që mund të justifikojnë ndërhyrjen në të drejtë. Brenda testit të proporcionalitetit, GjEDNJ-ja analizon së pari si dhe në çfarë mase u kufizua parashtruesi në ushtrimin e së drejtës së prekur nga ndërhyrja për të cilën ankohej dhe nga pasojat negative të kufizimit të vendosur në ushtrimin e së drejtës së parashtruesit në situatën e tij/saj. Më pas, ky ndikim balancohet kundrejt rëndësisë së interesit publik legjitim të shërbyer nga ndërhyrja apo të drejtat e të tjerëve. Faktorë të shumtë merren parasysh nga GjEDNJ gjatë aplikimit të testit të proporcionalitetit. Fatkeqësisht, ne nuk mund të mbështetemi në një listë të paracaktuar të faktorëve të tillë. Këto ndryshojnë nga rasti në rast, varësisht nga të drejtat në fjalë, nga faktet e çështjes dhe nga natyra e ndërhyrjes në shqyrtim.

Sidoqoftë, faktorët e mëposhtëm mund të përmenden:

- përshtatshmëria
- ashpërsia e ndërhyrjes/sanksionit
- kohëzgjatja
- alternativat
- drejtësia procedurale

Aspekti i "proporcionalitetit" kërkon që autoritetet shtetërore, përkatësisht gjykatat vendore, qoftë në shkallë të parë ose në kontekstin e shqyrtimit gjyqësor, të kenë vendosur një ekuilibër të drejtë midis interesave konfliktuale brenda kufijve të tyre të vlerësimit (madhësia e të cilave ndryshon edhe në dritën e një konsensusi evropian³). Kjo nënkupton që të gjithë faktorët përkatës janë marrë parasysh dhe peshuar siç duhet. Ky proces duhet të pasqyrohet plotësisht në arsyetimin e vendimeve përkatëse.

³ Standardi i "konsensusit evropian" është një emërtim i përgjithshëm i përdorur për të përshkruar hetimin e Gjykatës për ekzistencën ose mosekzistencën e një baze të përbashkët, kryesisht në ligjin dhe praktikën e shteteve anëtare. Ky standard ka luajtur rol kyç në karakterin më të gjerë ose më të ngushtë të aplikimit të marzhit të vlerësimit që përdor në praktikë. Në përgjithësi, ekzistenca e modeleve të ngjashme të praktikës ose rregullimit në shtetet e ndryshme anëtare do të legjitimojë një margjinë më të gjerë vlerësimi për shtetin që qëndron brenda atij kuadri dhe do të delegitimojë përpjekjet për t'i ndarë rrugët me ta.

Cilat janë dimensionet e të drejtave të njeriut që mbështesin detyrimin për të siguruar vendime gjyqësore cilësore?

Arsyetimi i aktgjykimeve kryesisht nga këndvështrimi i palëve në një procedurë është kufizues. Në të vërtetë, arsyetimi i duhur është i rëndësishëm për një sërë interesash të ndryshme dhe përmbush dimensionet e shumta të të drejtave të njeriut dhe sundimit të ligjit.

Dimensionet e arsytimit të të drejtave të njeriut/sundimit të ligjit

- Zbatimi uniform i ligjit dhe siguria juridike
- Mundësia për të mbrojtur veten në mënyrë efektive dhe për të marrë pjesë në mënyrë efektive në procedura gjyqësore
- Administrim i mirë i drejtësisë
- Pavarësia dhe sundimi i ligjit
- Përgjegjësia e përbashkët për mbrojtjen e të drejtave të njeriut
- Mbrojtja nga arbitrariteti

Cila është lidhja ndërmjet arsytimit të aktgjykimeve dhe sigurisë juridike?

Zbatimi uniform i ligjit dhe siguria juridike janë thelbësore për parimin e barazisë para ligjit. Disa divergjencë në interpretim mund të pranohen si tipar i qenësishëm i çdo sistemi gjyqësor i cili bazohet në një rrjet gjykatash. Gjykatat e ndryshme mund të arrijnë kështu në përfundime të ndryshme, por megjithatë racionale dhe të arsyetuara në lidhje me të njëjtën çështje ligjore të ngritur nga rrethanat të ngjashme faktike. Konsideratat e sigurisë juridike dhe parashikueshmërisë janë një pjesë e qenësishme e sundimit të ligjit. Në një shtet të sunduar nga ligji, palët në një rast me të drejtë presin që të trajtohen si të tjerët dhe mund të mbështeten në vendimet e mëparshme në raste të krahasueshme, në mënyrë që të mund të parashikojnë efektet juridike të veprimeve ose mosveprimeve të tyre. Nga ana tjetër, kur një gjykatë vendos të largohet nga praktika gjyqësore e mëparshme, kjo duhet të shprehet qartë në vendimin e saj.

Nga arsyetimi duhet të rezultojë se gjyqtari e dinte se praktika gjyqësore e vendosur për këtë çështje ishte e ndryshme, dhe duhet të shpjegohet tërësisht pse qëndrimi i aplikuar më parë nuk duhet të qëndrojë.

Cili është ndikimi i aktgjykimeve të arsyetuara te palët?

Palët në rast janë pala kryesore e interesit në procedurat gjyqësore dhe kjo është arsyeja pse flasim për të drejtën e njeriut për një aktgjykim të arsyetuar. Palët në rast e kanë paraqitur mosmarrëveshjen e tyre para gjykatës: jo vetëm që janë ata që kanë të drejtë për një vendim, por edhe për argumentet e hollësishme mbi të cilat është ndërtuar vendimi dhe shpjegimet se si gjykata e vlerëson vlefshmërinë e provave, të cilat i kanë vendosur para saj dhe të vlerësimit të fakteve kontestuese. Kërkesa për aktgjykim të arsyetuar në mënyrë adekuate kërkon mendimin e gjykatës se cilat fakte janë relevante dhe të supozuara të provuara ose jo, si dhe mendimin e saj për parashtrësit dhe argumentet ligjore.

Një vendim koherent, i strukturuar mirë, i qartë plotëson kërkesën e gjykimit të drejtë dhe tregon se rasti është dëgjuar siç duhet. Ai gjithashtu i shërben qëllimit për t'u mundësuar palëve të marrin në konsideratë mundësinë e një ankese dhe, në rast se ata vendosin të kundërshtojnë vendimin, të formulojnë një mbrojtje të përshtatshme dhe efektive. Në rastet penale, kjo u mundëson të akuzuarve të kuptojnë se në cilat prova bazohet dënimi dhe se si gjykata i vlerëson ato prova.

Aktgjykimet e arsyetuara mirë kanë më shumë gjasa të pranohen nga palët dhe kështu, më pak të ngjarë të apelojnë. Në raste të tilla, megjithatë, arsyetimi adekuat rrit shanset që gjykata përkatëse e apelit të marrë një vendim të drejtë, në përputhje me vendimin e kundërshtuar.

Jo vetëm palët në rast por edhe publiku i gjerë duhet të jetë në gjendje të kuptojë aktgjykimet e gjykatave dhe të kuptojë se në cilat argumente është bazuar një vendim i caktuar. Kjo është një mbrojtje jetike kundër arbitraritetit. "Drejtësia duhet jo vetëm të bëhet, por duhet edhe të shihet se është bërë" është ndër aforizmat më të cituara në sistemet gjyqësore të vendeve demokratike. Ai mishëron besnikërisht besimin që sistemi i drejtësisë duhet të frymëzojë në publik dhe kjo nuk është e mundur pa arsyetimin e duhur të vendimeve gjyqësore. Sundimi i ligjit dhe shmangia e fuqisë së arbitraritetit shërbejnë për të nxitur besimin e publikut në një sistem drejtësie objektive dhe transparente, një nga themelet e shoqërisë demokratike. Për më tepër, shqyrtimi publik i administrimit të drejtësisë, rrit kujdesin e gjykatave në hartimin e arsyetimit të tyre.

A ka lidhje ndërmjet arsytimit të aktgjykimeve dhe paanshmërisë së gjyqësorit?

Në lidhje me pavarësinë dhe paanshmërinë e gjyqtarëve, ia vlen të kujtojmë Pikën 15 të Rekomandimit CM/Rec(2010)12⁴ të Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare, për gjyqtarët: pavarësia, efikasiteti dhe përgjegjësitë, ku thuhet se:

“Aktgjykimet duhet të arsyetohen dhe të shpallen publikisht. Përndryshe, gjyqtarët nuk duhet të detyrohen të justifikojnë arsyet e aktgjykimeve të tyre.”

Ndërkohë që duhen marrë të gjitha masat e nevojshme për të respektuar, mbrojtur dhe promovuar paanshmërinë dhe pavarësinë e gjyqtarëve, kjo e fundit nuk mund të konsiderohet një prerogativë ose privilegj i dhënë në interesin e vetë gjyqtarëve. Përkundrazi, pavarësia dhe paanshmëria njihet në interes të sundimit të ligjit dhe të personave që kërkojnë dhe presin drejtësi të paanshme. Pavarësia e gjyqtarëve duhet të konsiderohet si garantim i lirisë, respektimit të të drejtave të njeriut dhe zbatimit uniform të ligjit, si dhe shqyrtimit publik të administrimit të drejtësisë. Paanshmëria dhe pavarësia e gjyqtarëve janë thelbësore për të garantuar barazinë e palëve para gjykatave.

⁴ <https://rm.coe.int/cmrec-2010-12-on-independence-efficiency-responsibilities-of-judges/16809f007d>

Are judges the only ones responsible for reasoned judgments?

Përgjegjësia e një aktgjykimi të arsyetuar është në radhë të parë përgjegjësi e gjyqtarit, për të cilin ai/ajo mund të mbahet përgjegjës. Gjyqtarët, megjithatë, nuk janë të vetmit përgjegjës për cilësinë e performancës së sistemit gjyqësor, pasi kjo varet nga ndërveprimi i shumë aktorëve, përfshirë prokurorët dhe avokatët. Ideja e përgjegjësisë së përbashkët për mbrojtjen e të drejtave të njeriut është e lidhur në thelb me arkitekturën e KEDNj-së dhe parimin e subsidiaritetit mbi të cilin është ndërtuar. Kjo do të thotë se të gjithë aktorët gjyqësorë janë të lidhur nga një përgjegjësi e përbashkët për mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Brenda sistemit të Konventës nuk ka të jashtëm apo të brendshëm dhe përgjegjësia nuk zhvendoset.

Trajnimi i papërshtatshëm ose i pamjaftueshëm i aktorëve gjyqësorë (avokatë, përmbarrues, noterë publikë, administratorë gjyqësorë) mund të rezultojë në vendime gjyqësore të cilësisë së pamjaftueshme. Kjo është veçanërisht e vërtetë në proceset civile në të cilat gjyqtarët zakonisht kanë vetëm kompetenca të kufizuara për të vepruar *ex officio*, duke u mbështetur më tepër në parashtrimet e palëve. Ata gjithashtu zakonisht kanë kompetenca të kufizuara për të parandaluar paraqitjen e kërkesave qartazi të pabaza në gjykata.

Si të përputhet e drejta/detyrimi për një aktgjykim të arsyetuar dhe kohëzgjatja e arsyeshme e procedurës?

Një aspekt i këtij detyrimi duket se është veçanërisht i rëndësishëm për gjyqtarët: si të sigurohet cilësia e vendimeve gjyqësore me kërkesën po aq të rëndësishme për të shqyrtuar raste brenda një kohe të arsyeshme. Kujtohet në këtë kontekst se Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropianë (KKGjE) theksoi në Opinionin e tij Nr. 11⁵ që:

“për të arritur vendime cilësore në një mënyrë që është në përpjesëtim me interesat në fjalë, gjyqtarët duhet të veprojnë brenda një kuadri legjislativ dhe procedural që i mundëson ata të vendosin lirisht dhe të disponojnë në mënyrë efektive (për shembull) burimet kohore të nevojshme për t'u marrë siç duhet me rastin.”

KKGjE-ja i referohet diskutimit të "menaxhimit të rastit" në Opinionin e saj Nr. 6 (2004)⁶. Mund t'i referohemi edhe praktikës së Komisionit Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (CEPEJ), i cili ka zhvilluar mjete të dobishme për menaxhimin e rasteve, duke përfshirë trajtimin e rasteve brenda një kohe të arsyeshme.

⁵ <https://rm.coe.int/16807482bf>

⁶ <https://rm.coe.int/168074752d>

Cila është lidhja midis vendimit cilësor gjyqësor dhe zbatimit të tyre?

Në Opinionin e saj nr. 11⁷, KKGJE-ja deklaroi se për të qenë të një cilësie të lartë, vendimi gjyqësor duhet të perceptohet nga palët dhe nga shoqëria në përgjithësi si rezultat i zbatimit korrekt të rregullave ligjore, i një procedure të drejtë dhe i një vlerësimi të duhur faktik, si dhe i zbatueshëm efektivisht. Vetëm atëherë palët do të binden se çështja e tyre është shqyrtuar dhe trajtuar siç duhet dhe shoqëria do ta perceptojë vendimin si një faktor për rivendosjen e harmonisë shoqërore.

Kur mund të konsiderohet gjykimi arbitrar?

Sa i përket mënyrës se si arsyetohen vendimet e brendshme gjyqësore, lind një çështje e veçantë kur vendime të tilla mund të cilësohen si arbitrare deri në atë pikë sa të cenojnë drejtësinë e procedurave. Sipas KEDNj-së, ky do të jetë rasti vetëm nëse nuk jepen arsye për vendimin ose nëse arsyet e dhëna bazohen në një gabim të qartë faktik ose ligjor të kryer nga gjykata vendase, që rezulton në një “mohim të drejtësisë”.

⁷ <https://rm.coe.int/16807482bf>

Cilat janë kriteret me të cilat mund të kontrollohet cilësia e një vendimi gjyqësor?

Cilësia e vendimeve gjyqësore nuk lidhet vetëm me aspektet e saj thelbësore. Kjo ka të bëjë edhe me qasshmërinë dhe pastërtinë e gjuhës së përdorur nga gjyqtari dhe strukturës së brendshme të vendimit. Këto aspekte formale janë po aq të rëndësishme sa thelbi për dy arsye kryesore. Së pari, kjo mundëson të kuptuar më të mirë - dhe, kështu, pranim – të vendimeve gjyqësore nga palët. Për rrjedhojë, duhet të ketë më pak ankesa kundër vendimeve gjyqësore, gjë që redukton presionin mbi sistemin gjyqësor në tërësi. Për më tepër, arsye-timi i qartë dhe i arritshëm i mundëson çdo personi tjetër përveç palëve të kuptojë më mirë rastin dhe, eventualisht, ta përdorë atë në procedura të veçanta.

CEPEJ kishte zhvilluar pyetjet e mëposhtme si pjesë e një liste kontrolli për të udhëhequr gjyqtarët në vlerësimin e cilësisë së një vendimi gjyqësor:

- A janë bërë të kuptueshme shpallja dhe arsyet për vendimin e marrë nga gjyqtari?
- A janë arsyet e vendimit të detajuara dhe sistematike?
- A demonstrojnë arsyet e vendimeve udhëzime të qarta për palët dhe profesionistët ligjorë të drejtësisë dhe ligjshmërisë së vendimit?
- A ka rregulla dhe standarde specifike të përdorura për paraqitjen e vendimeve gjyqësore?
- A janë marrë parasysh mjaftueshëm pritjet e palëve, avokatëve, gjykatave më të ulëta ose më të larta gjatë hartimit të vendimeve gjyqësore?
- A janë përdorur vendimet dhe rregullat “standarde” për rastet “voluminoze”?

Çfarë përfshin qartësia?

Qartësia nënkupton se vendimi duhet të jetë i kuptueshëm dhe i hartuar në gjuhë të qartë dhe të thjeshtë në mënyrë që palët dhe publiku i gjerë të jenë në gjendje ta kuptojnë atë. Sigurisht, çdo gjyqtar mund të zgjedhë një stil dhe strukturë personale. Megjithatë, autoritetet gjyqësore duhet të përpilojnë praktikën e mira ose t'i vënë në dispozicion modele për të lehtësuar hartimin e vendimeve dhe për të siguruar që arsyet të organizohen në mënyrë koherente në një stil të qartë, i cili është i qashtë për të gjithë.

Sipas RrEKGj-së është e dëshirueshme që vendimi gjyqësor të jetë sa më konciz. Që një vendim të lexohet, të kuptohet dhe të ketë ndikim, ai duhet të jetë i mprehtë dhe i fokusuar dhe të përmbahet nga detajet e panevojshme dhe një qasje akademike.

⁸ <https://rm.coe.int/european-commission-for-efficiencyof-justice-cepej-checklist-for-promo/16807475cf>
⁹ ENCJ Independence, Accountability and Quality of the Judiciary, Measuring for improvement, ENCJ Report 2019-2020, page 58

Po përmbajtja e “arsyeve”?

Me arsyetim gjyqtari u përgjigjet parashtresave të palëve dhe përcakton pikat që justifikojnë vendimin dhe e bëjnë të ligjshëm. Kjo është garanci kundër arbitraritetit. Pa cenuar mundësinë apo edhe detyrimin e gjyqtarëve për të vepruar me lëvizjen e tyre në kontekste të caktuara, gjyqtarët duhet vetëm t'u përgjigjen argumenteve përkatëse që mund të ndikojnë në zgjidhjen e mosmarrëveshjes.

Arsyet duhet të jenë konsistente, të qarta, jo të dykuptimëshe, jo kontradiktore dhe lineare, në mënyrë që çdo lexues të mund të ndjekë linjën e mendimit. Për të vlerësuar përmbajtjen e një vendimi, disa karakteristika të brendshme dhe të jashtme mund të merren parasysh. Ato varen pjesërisht nga rendi juridik specifik kombëtar.

Për sa i përket karakteristikave të brendshme, treguesit kryesorë të cilësisë do të ndërlidhen me ligjshmërinë e vendimit dhe korrektësinë e analizës ligjore të kryer nga gjyqtari në procesin e zgjidhjes së rastit.

Për sa i përket karakteristikave të jashtme, cilësia do të vlerësohet kundrejt qartësisë së gjuhës së përdorur nga gjyqtari; stilit të duhur të formatimit të gjykimit dhe përdorimit të titujve, paragrafëve dhe nënparagrafëve; gjatësisë së duhur të aktgjykimit; përdorimit të saktë të emrave të përveçëm, gjeografikë e të tjerë, përkthimit të duhur në gjuhën që ai/ajo kupton (në mjedise shumëgjuhëshe).

Cilat janë standardet e zbatueshme për shqyrtimin e çështjeve faktike?

Për sa i përket përmbajtjes, vendimet gjyqësore përfshijnë një ekzaminim të çështjeve faktike që qëndrojnë në qendër të mosmarrëveshjes.

Gjatë shqyrtimit të çështjeve faktike, gjyqtarit mund t'i duhet të adresojë kundërshtime ndaj provave, veçanërisht në aspektin e pranueshmërisë së tyre. Gjyqtari gjithashtu do të marrë parasysh peshën e provave faktike që mund të jenë të rëndësishme për zgjidhjen e mosmarrëveshjes.

Cilat janë standardet e zbatueshme për shqyrtimin e çështjeve faktike?

Për sa i përket përmbajtjes, vendimet gjyqësore përfshijnë një ekzaminim të çështjeve faktike që qendrojnë në qendër të mosmarrëveshjes.

Gjatë shqyrtimit të çështjeve faktike, gjyqtarit mund t'i duhet të adresojë kundërshtime ndaj provave, veçanërisht në aspektin e pranueshmërisë së tyre. Gjyqtari gjithashtu do të marrë parasysh peshën e provave faktike që mund të jenë të rëndësishme për zgjidhjen e mosmarrëveshjes.

Cilat janë standardet e zbatueshme për shqyrtimin e çështjeve ligjore?

Shqyrtimi i çështjeve ligjore kërkon zbatimin e rregullave përkatëse të së drejtës kombëtare, evropiane dhe ndërkombëtare. Në vendet e së drejtës zakonore, vendimet e gjykatave më të larta që zgjidhin një çështje ligjore shërbejnë si precedentë të detyrueshëm në mosmarrëveshjet identike më pas. Në vendet e së drejtës civile, vendimet nuk e kanë këtë efekt, por megjithatë mund të ofrojnë udhëzime të vlefshme për gjyqtarët e tjerë që merren me një rast ose Çështjet të ngjashme, në rastet që ngrenë një çështje të gjerë sociale ose madhore ligjore. Siguria juridike garanton parashikueshmërinë e përmbajtjes dhe zbatimin e rregullave ligjore, duke kontribuar kështu në sigurimin e një sistemi gjyqësor me cilësi të lartë.

A mund të vlerësohet cilësia e një vendimi në bazë të përbërësve të tij?

Cilësia e vendimeve gjyqësore duhet kuptuar si cilësi e vendimit në tërësi. Pra, nuk do të ishte e imagjinueshme që të vlerësoheshin cilësitë e pjesëve të caktuara të vendimeve gjyqësore (gjuha e qartë, arsyetimi i shëndoshë ligjor, paraqitja e fakteve apo vlerësimi i provave). Të gjitha pjesët e aktgjykimit janë të ndërvarura dhe nuk mund të ndahen artificialisht për qëllime të vlerësimit të cilësisë së tyre.

Cilat janë fazat e procesit të hartimit?

Hartimi i vendimeve gjyqësore është një proces që përfshin 2 faza kryesore: përgatitoren (hetimin gjyqësor) dhe hartimin e vendimit.

Faza përgatitore është funksionale për të siguruar që rasti është gati për t'u vendosur në themel. Zakonisht, kjo fazë do të përfshinte: shqyrtimin e kërkesës fillestare të parashtruesit (ose të kërkesës së përbashkët në disa lloje të procedurave); përcaktimin e fakteve juridike dhe/ose çështjeve juridike që do të duhet të vërtetohen dhe përcaktimin përkatës të mjeteve procedurale për ta arritur këtë; mbledhjen e provave dhe sigurimin se ato janë të mjaftueshme; shqyrtimin e parashtresave të palëve dhe/ose kërkesave të tyre për masa të përkohshme, hapa hetimorë (ekspertiza, dëgjimi i dëshmitarëve ose shqyrtimi i deklaratave të tyre, ekzaminimet në vendngjarje, e kështu me radhë). Gjatë kësaj faze, gjyqtari mund të ketë një opinion paraprak ose përfundimtar për rastin dhe mënyrën e zgjidhjes së tij. Megjithatë, për shkak të parimeve të gjyqimit të drejtë, ai/ajo normalisht do të shmangte shprehjen e ideve të tij/saj përpara përfundimit të fazës. Gjatë kësaj faze, gjyqtarit mund t'i duhet të hartojë disa vendime të përkohshme ose procedurale (për shembull, për çështjen e masave të përkohshme; pezullimin e procedurës; për caktimin e ekspertëve; për caktimin e seancës; për caktimin e afateve të ndryshme për palët të paraqesin vërejtjet e tyre..).

Kur të përfundojë faza paraprake, atëherë fillon **faza e hartimit**. Në varësi të llojit të procedurës, secila fazë mund të ketë kohëzgjatje të ndryshme dhe të kërkojë përpjekje të pabarabarta intelektuale: ka raste kur çështja ligjore në fjalë është mjaft e drejtpërdrejtë dhe të tjera ku provat për të arritur në përfundimin e duhur mund të jenë të diskutueshme, të pjesshme ose ndryshe të vështira për t'u vlerësuar. Megjithatë, çështja ligjore mund të kërkojë kërkime të gjera dhe balancim të argumenteve.

Mbani në mend! Gjatë kësaj faze, është thelbësore të sigurohet që çdo paragjykim në lidhje me dosjen e lëndës të testohet kundrejt të gjitha provave në dispozicion dhe argumenteve të palëve të paraqitura në mbështetje të pretendimeve ose kundërpasive të tyre. Kjo është veçanërisht e rëndësishme kur gjyqtari përgjegjës për mbledhjen e provave nuk është i njëjti që harton vendimin.

Njohja e rastit është e lidhur ngushtë me njohjen e kornizës ligjore në fuqi mbi bazën e të cilit do të vendoset lënda. Prandaj, është e rëndësishme të sigurohet që hartuesi të ketë në posedim të tij të gjitha dispozitat ligjore të zbatueshme për mosmarrëveshjen në fjalë dhe që kjo kornizë ligjore të jetë ende në fuqi dhe të përditësohet¹⁰.

Sado e parëndësishme të duket, organizimi i kushteve materiale të punës gjatë kësaj faze mund të ketë ndikim të rëndësishëm në rezultatet e saj. Puna sigurisht që do të kryhet më mirë në kushtet e përshtatshme të heshtjes, ndriçimit dhe hapësirës.

¹⁰ Në rastin Barać dhe të tjerët k. Malit të Zi (kërkesa nr. 47974/06, aktgjykimi i datës 13.12.2011) gjatë shqyrtimit të lëndëve të parashtruesve në lidhje me mosmarrëveshjet e punës, gjykatat vendore u mbështetën në një ligj i cili më parë ishte shpallur jokushtetues dhe një vendim përkatës për këtë efekt është publikuar tashmë në Gazetën Zyrtare.

Pasi të jetë finalizuar projekt-aktgjykimi, a ka nevojë për një kontroll të mëtejshëm?

Pasi të përfundojë faza e hartimit, këshillohet që të kryhet një kontroll i draftit përfundimtar. Ky kontroll është i ndryshëm nga ai i kryer me vetëdije ose pa vetëdije gjatë hartimit.

Ideja e kontrollit përfundimtar bazohet në supozimin se çdo tekst ligjor, qoftë edhe ai më i suksesshëm, mund të përmirësohet nëse shqyrtohet nga një person tjetër, ose nga një këndvështrim tjetër.

Përsa i përket rishikimit nga persona të tjerë, kufijtë për këtë metodë kontrolli janë të qenësishme për funksionet e gjyqtarëve që janë të pavarur dhe, si të tillë, nuk mund t'i nënshtrohen kontrollit jashtë formave të përcaktuara procedurale (ankesa, ankesa në kasacion...). Duke pasur parasysh konsideratat e mësipërme, zgjidhja e vetme e mundshme është **shqyrtimi i projekt-aktgjykimit nga një këndvështrim tjetër.**

Opsioni i parë është **të shqyrtojë projekt-aktgjykimin nga pikëpamja e gjykatës më të lartë.** Duke vepruar kështu, hartuesi fillimisht mund të dëshirojë të imagjinojë se në cilat arsye të ankesës mund të mbështetet pala humbëse. Kjo, nga ana tjetër, do të kërkonte rishikimin edhe një herë të parashtresave të kësaj pale me qëllim identifikimin e argumenteve që mund të ishin anashkaluar ose adresuar në mënyrë të pamjaftueshme. Në shumicën e juridiksioneve, argumentet e reja nuk mund të ngrihen në apel, aq më pak në kasacion. Prandaj, gjyqtari duhet të konstatojë se janë adresuar argumentet më relevante dhe vendimtare, siç kërkohet me Nenin 6 të KEDNj-së. Mund të shtohet një shpjegim i veçantë për të shpjeguar pse disa argumente të tjera nuk janë relevante për rezultatin e procedurës. Kur është e mundur, gjyqtari mund të dëshirojë të kontrollojë jurisprudencën përkatëse të gjykatës më të lartë në të cilën mund të bëhet ankesa ose ankesa në kasacion.

Për të përforcuar autoritetin e aktgjykimit dhe për të shmangur rrezikun e prishjes së tij, gjyqtari mund të dëshirojë të citojë në mënyrë specifike praktikën gjyqësore të gjykatës më të lartë të zbatueshme për mosmarrëveshjen në fjalë.

Opsioni i dytë është **të shqyrtojë projekt-aktgjykimin nga pikëpamja e palës humbëse.** Kjo metodë është e ngjashme me atë të mëparshmen. Dallimi lidhet kryesisht me faktin se pala humbëse ka shumë të ngjarë të mbështetet në një grup shumë më të madh arsyesh apelimi sesa gjykata më e lartë do të jetë në gjendje ose do të dëshirojë të shqyrtojë. Detyra kryesore gjatë këtij ushtrimi është të identifikojë se çfarë ishte në fjalë për palën humbëse dhe cilat ankesa ka më shumë gjasa të sjellë në vëmendjen e gjykatës më të lartë.

Cila është lidhja midis shkrimit ligjor dhe arsyetimit ligjor?

Ekziston një ndërvare e fortë midis shkrimit ligjor dhe arsyetimit ligjor. Si një formë e veçantë e shkrimit njerëzor, shkrimi ligjor funksionon brenda sistemit të rregullave dhe kufijve specifikë. Kjo ka të bëjë me respektimin e rregullave të logjikës, respektimin e një stili të caktuar të dokumenteve ligjore që ekzistojnë në çdo vend, përputhjen me kërkesat legjislative të përcaktuara në legjislacionin vendor etj. Nëse këto rregulla nuk respektohen, hartuesi ligjor mund të arrijë në përfundime të gabuara dhe, në këtë mënyrë, të ndikojë në cilësinë thelbësore të dokumentit.

Këto konsiderata janë edhe më të domosdoshme për gjyqtarët. Në kontrast me shkrimin ligjor parashikues¹¹, që përdoret sidomos nga avokatët, hartimi i tyre është objektiv.

Kjo do të thotë se vendimi gjyqësor duhet të pasqyrojë vlerësimin e fakteve dhe provave në përputhje me kornizën ligjore në fuqi në mënyrë neutrale dhe objektive. Aty ku avokatët do të lejoheshin, brenda rregullave të përcaktuara në legjislacion dhe kodet e tyre profesionale të sjelljes, të argumentonin rastin në një mënyrë më të dobishme për klientët e tyre, gjyqtarët do të kishin shumë më pak hapësirë për "kreativitet". Në vend të kësaj, ata do të pritej që të vlerësonin provat e paraqitura atyre në mënyrë objektive dhe të paanshme me synimin për të gjetur të vetmin vendim të drejtë dhe të ligjshëm.

Sa më sipër nuk nënkupton që të gjithë gjyqtarët duhet t'i përmbahen çdo stili hartimi. Disa gjyqtarë do të prirën të përshkruanin faktet, ankesat dhe arsyet për vendimet e tyre në një farë mase, ndërsa të tjerët do të prireshin të ishin të shkurtër. Disa gjyqtarë do të citonin gjerësisht praktikën gjyqësore të gjykatave më të larta ose burime ndërkombëtare, ndërsa të tjerët nuk do ta bënin kurrë ose rrallë. Megjithatë ligji vendor zakonisht ofron disa udhëzime për këtë situatë, duket se marrëveshjet e duhura ndërmjet gjyqtarëve janë të nevojshme për të përmirësuar ndërveprimin ndërmjet tyre. Në ato vende ku ndarja e gjyqtarëve pranohet nga tradita ligjore, gjyqtarët kundërshtues kanë fjalën për të shprehur mospajtimin e tyre me gjetjet e shumicës.

¹¹ Ky lloj shkrimi ligjor pasqyron situatat në të cilat autori synon t'i sugjerojë lexuesit idetë e tij/saj. Shembulli tipik janë shkrimet e avokatëve. Avokati nuk është i detyruar me obligim për të qenë objektiv. Në vend të kësaj, avokati në përgjithësi do t'i paraqiste faktet e rastit dhe argumentet në mënyrën më të favorshme për klientin e tij/saj.

A mund të përdoren vendimet e GjEDNj-së si model për hartimin e vendimeve cilësore?

GjEDNj-ja është një burim unik standardesh për hartimin e vendimeve gjyqësore. Aktgjykimet dhe vendimet e GjEDNj-së, të cilat janë lehtësisht të qasshme dhe të përkthyer në disa gjuhë të shteteve anëtare të KiE-së, mund të konsiderohen si “vendosësi i standardeve” për cilësinë e vendimeve gjyqësore në Evropë dhe më gjerë. Pavarësisht nga shteti anëtar kundër të cilit është paraqitur kërkesa, GjEDNj-ja zbaton të njëjtin stil formatimi dhe hartimi në vendimet e tij. Për më tepër, praktika gjyqësore e GjEDNj-së përcakton fushëveprimin e çdo të drejte të parashikuar në Konventë, duke ndihmuar gjyqtarët kombëtarë që ta zbatojnë Konventën siç duhet.

Cilët janë faktorët e jashtëm që mund të ndikojnë në cilësinë e vendimeve gjyqësore?

Si Opinioni nr. 11¹² i KKGJE-së thekson, cilësia e një vendimi gjyqësor “varet jo vetëm nga gjyqtari individual i përfshirë, por edhe nga një sërë variablash të jashtëm për procesin e dhënies së drejtësisë si cilësia e legjislacionit, përshtatshmëria e burimeve të ofruara për sistemin gjyqësor dhe cilësinë e trajnimit ligjor” (parag. 10).

Cilësia e legjislacionit ka një rëndësi të veçantë për cilësinë e vendimeve gjyqësore, sepse i prek ato në mënyrën më të drejtpërdrejtë. Cilësia joadekuatë e legjislacionit i detyron gjyqtarët të shpenzojnë kohë shtesë për trajtimin e rasteve dhe mund të çojë në vendime të gabuara.

Si të vlerësohet cilësia e një ligji?

Cilësia e një ligji nuk është e lehtë të vlerësohet. Ka disa tregues që mund të ndihmojnë:

- qartësia
- natyra normative
- mungesa e kompleksitetit dhe thjeshtimi i tepërt
- parashikueshmëria
- qasja

Nëse një ligj nuk është në përputhje me dispozitat e Konventës, gjyqtarët duhet të përdorin të gjitha mjetet e disponueshme që i posedojnë me synimin për të shmangur zbatimin e ligjit vendor dhe për të zbatuar dispozitat ndërkombëtare në vend të tyre. Burimet e ndara për gjyqësorin janë padyshim edhe parakusht për cilësinë e vendimeve gjyqësore. Financimi i pamjaftueshëm, burimet e kufizuara njerëzore dhe materiale, kompensimi i pamjaftueshëm gjyqësor, numri i ulët i asistentëve dhe nëpunësve gjyqësorë mund të ndikojnë negativisht në cilësinë e aktgjykimeve të krijuara brenda çdo sistemi gjyqësor.

¹² <https://rm.coe.int/16807482bf>

ARSYETIMI DHE LOGJIKA E VENDIMEVE UDHËZIME PRAKTIKE

Logjika e vendimeve gjyqësore

Gjatë hartimit të një vendimi gjyqësor, është thelbësore që të respektohen me përpikëri rregullat e logjikës ligjore. Në këtë kontekst, është e rëndësishme të theksohet se shkrimi ligjor është kryesisht shkrimi logjik, dhe arsyetimi ligjor - arsyetimi logjik. Hartimi i çdo teksti ligjor do të jetë i suksesshëm nëse respektohen parimet e përgjithshme të logjikës ligjore.

Në të kundërt, nëse dokumenti ligjor përmban gabime logjike, kjo mund të rrezikojë vetë qëllimin e hartimit ligjor. Prandaj, teksti ligjor do të hartohet në përputhje me rregullat e logjikës (ligji i kontradiktës, ligji i mesit të përjashtuar (ose i tretë), parimi i identitetit). Kur ka një përplasje të rregullave ligjore, hartuesi përcakton dispozitën e zbatueshme në bazë të rregullave të përplasjes (lex specialis, lex posterior, lex superior).

Procesi i gjykimit është proces logjik

Së pari, gjyqtari identifikon faktet relevante për zgjidhjen e rastit.

Më pas, ai/ajo identifikon çështje ligjore që duhet të zgjidhen dhe kornizën ligjore në fuqi.

Së fundi, duke u përballur me rrethanat e rastit me dispozitën ligjore në fuqi, gjyqtari arrin në përfundimin dhe me këtë, zgjidh mosmarrëveshjen.

Logjika ligjore e drejton gjyqtarin kur ai/ajo bën një lidhje të arsyetuar mes argumentit të njëres nga palët me të cilat është bindur dhe provave të vërtetuara gjatë shqyrtimit të rastit. Në këtë kontekst, duhet theksuar se rregullat e logjikës ligjore garantojnë që gjyqtari të përdorë vetëm shprehje të drejtpërdrejta kur përshkruan përfundimet e tij ("gjykata konstatoi se...", "në bazë të këtyre provave, gjykata konstatoi se...", "Prandaj, gjykata arriti në përfundimin se...").

Rregullat e logjikës ligjore janë gjithashtu të dobishme për të hedhur poshtë disa argumente të palëve. Kështu, gjyqtari mund të identifikojë në ato argumente kontradikta ose mospërputhje logjike që janë reciprokisht të papajtueshme.

Në lidhje me administrimin e provave, rregullat ligjore kërkojnë që gjyqtari të bëjë një dallim logjik midis rrethanave që duhen provuar dhe atyre që nuk provohen; nga rrethanat ekzistimi i të cilave kontestohet dhe ato në të cilat kontestohen disa detaje. Për çdo situatë, ky ushtrim logjik do t'i mundësojë gjyqtarit të përcaktojë se çfarë lloj provash nevojiten dhe si mund të sigurohen prova të tilla.

¹² <https://rm.coe.int/16807482bf>

Procesi i hartimit

Në shumicën e rasteve, gjyqtari do të mbështetet në argumentimin deduktiv (ideja - lista e argumenteve në mbështetje të saj - provat e disponueshme - përfundimi). Por në raste të caktuara, analiza mund të bazohet në argumentimin induktiv (përshkrimi i situatave ose rasteve me karakteristika të përbashkëta faktike ose juridike - përfundimi se këto situata ose raste i përkasin të njëjtit lloj - përfundimi se do të zbatohen të njëjtat dispozita ligjore për secilën nga ato situata ose raste).

Logjika ligjore është gjithashtu e domosdoshme për gjyqtarët kur kanë të bëjnë me përplasjen e normave juridike. Në situata të tilla, gjyqtari duhet t'i japë përparësi ligjit më të fundit ndaj atij të vjetër; ndaj ligjit që ka autoritetin më të lartë (Konventa mbi ligjin vendor), dhe ligjit të veçantë mbi atë të përgjithshëm.

Struktura e aktgjykimeve

Struktura e vendimeve gjyqësore përbën paraqitjen e jashtme të logjikës së tyre të brendshme. Aktgjykimet e GjEDNj-së përbëjnë një shembull të mirë të mënyrës se si duhet të strukturohen aktgjykimet. Forma e aktgjykimeve të Gjykatës përcaktohet pjesërisht nga kërkesat formale të Konventës dhe të Rregullores së Punës të Gjykatës.

Aktgjykimi i Gjykatës zakonisht strukturohet në një numër pjesësh, si më poshtë:

- (a) Lista e gjyqtarëve dhe datat
- (b) Procedura
- (c) Faktet
 - (I) Rrethanat e rastit
 - (II) Ligji dhe praktikat e rëndësishme vendore
- (d) Ligji
 - (I) Shkelja e supozuar
- (d) Parashtrimet e palëve
- (e) Vlerësimi i Gjykatës
- (f) Zbatimi i Nenit 41 të Konventës (aty ku është e aplikueshme)
- (g) Pjesa e dispozitivit ose aktgjykimi, që tregon nëse Gjykata është apo jo unanime
- (h) Mendime të ndara dhe të kundërta (opsionale)

Në shumë raste, do të ketë tituj dhe nëntituj shtesë, pasi shumë kërkesa ngrenë çështjen e shkeljes së më shumë se një dispozite të Konventës. Mund të ketë edhe parashtrësia të ndërrhyrësve për t'u përmbledhur.

Në nivel kombëtar, gjyqtarët sigurisht që do të duhet të përmbushin kërkesat e tyre të brendshme. Në përgjithësi, megjithatë, çdo aktgjykim do të ketë:

- a) hyrje
- b) arsyetimi
- c) pjesa e dispozitivit (vendimi) ¹²

Në varësi të llojit të procedurave dhe kompleksitetit të rastit, thellësia e secilës pjesë do të ndryshojë. Për shembull, në rastet në të cilat faktet nuk kundërshtohen nga palët, nuk do të jetë nevoja për t'i paraqitur ato në disa detaje: një referencë e shkurtër ndaj parashtrësive të palëve mund të jetë e mjaftueshme (nëse është në përputhje me legjislacionin kombëtar). Në të kundërt, në ato raste në të cilat thelbi i mosmarrëveshjes lidhet me vërtetimin e fakteve dhe/ose interpretimin e tyre, gjyqtarit normalisht do t'i kërkohej të kushtojë kohë të mjaftueshme për të dhënë përshkrimin më shterues të tyre.

¹² <https://rm.coe.int/16807482bf>

Hyrje

Hyrja synon të paraqesë natyrën e mosmarrëveshjes dhe kontekstin e saj. Zakonisht, kjo pjesë pasqyron, përveç kërkesave të detyrueshme të kërkuara me ligjet procedurale të çdo vendi, objektin e mosmarrëveshjes dhe fazat kryesore procedurale të rastit. Kjo pjesë mund të tregojë edhe masat kryesore hetimore të marra gjatë procedurës, por pa përshkrimin e rezultateve të tyre ("është urdhëruar ekspertiza më ...", "raporti i ekspertit është paraqitur në gjykatë më..."...). Nëse ka disa paditës ose të paditur në këtë rast, do të ishte dobishme, për hir të shkurtësisë dhe qartësisë, t'i referoheshim secilit prej tyre në pjesët vijuese të aktgjykimit me një emër të shkurtuar ("i paditur 1" dhe "i paditur 2", etj.). Palët në mosmarrëveshje duhet të tregohen për datën e dorëzimit të aktgjykimit, edhe pse ato mund të kenë ndryshuar gjatë procesit. Në raste të caktuara, mund të jetë gjithashtu e dobishme që mosmarrëveshja të vendoset në kontekstin historik.

Për sa i përket **kontekstit të rastit**, një përshkrim i shkurtër i çështjeve themelore mund të jetë i dobishëm për t'i mundësuar lexuesit të jashtëm të kuptojë shpejt gjenezën e mosmarrëveshjes dhe kontekstin e tij dhe faktorët përreth. Qëllimi i pjesës përshkruese është të paraqesë rrethanat faktike të rastit dhe pretendimet e palëve.

Vlen të përmendet se paraqitja e fakteve të rastit në këtë fazë nuk duhet të jetë e barabartë me interpretimin e tyre. Kjo pjesë e aktgjykimit është bazë për analizën e mëvonshme në dritën e normave ligjore në fuqi. Kjo është arsyeja pse është e rëndësishme që faktet e treguara në pjesën përshkruese të jenë ato që janë vërtetuar nga gjyqtari pavarësisht nga pozita e një pale të caktuar.

Kur ka mosmarrëveshje për vërtetimin e fakteve të caktuara, pjesa përshkruese duhet të pasqyrojë ekzistencën e një mosmarrëveshjeje të tillë (ndërsa përfundimi do të arrihet në pjesën tjetër të aktgjykimit). Duke qenë se palët në procedurat gjyqësore jo gjithmonë i paraqesin faktet e rastit të tyre në një mënyrë të strukturuar dhe lehtësisht të arritshme, i takon gjyqtarit të shfaqë shkathtësi të mira analitike me synimin për të përmbledhur faktet. Hyrja duhet të jetë e plotë, por koncize dhe duhet të përfshihen vetëm faktet relevante, funksionale për zgjidhjen e mosmarrëveshjes. Të gjitha faktet e tjera mund të përmbledhen nën titullin "fakte të tjera", me një përshkrim shumë të shkurtër, ndoshta me një tregues të qartë se ato fakte nuk janë relevante për rastin.

Këshilla për hartimin e hyrjes

Faktet duhet të paraqiten sipas rëndësisë. Një hierarki e tillë faktesh do t'i siguronte çdo lexuesi rëndësinë e sugjeruar në mënyrë intuitive për secilin fakt të rastit. Ngjashëm me GjEDNj-në, **faktet që ndajnë ngjashmëri mund të grupohen** në bazë të rëndësisë së tyre dhe të paraqitura sipas rëndësisë. GjEDNj-ja shpesh përdor referenca për “kontekstin e rastit” ose “gjenezën e rastit”. Për shembull: “Paditësi ka treguar gjithashtu se ai ka blerë në të kaluarën disa automjete të tjera nga i njëjti shitës dhe ka ofruar dokumente mbështetëse në lidhje me këtë. Megjithatë, këto blerje nuk kanë të bëjnë me kontestin aktual”. Në përshkrimin e fakteve të rastit, GjEDNj përdor gjithmonë kohën e shkuar, pasi raporton parashtresa qoftë nga parashtruesi, qoftë nga i padituri. Këto argumente nuk janë objekt i asnjë vlerësimi.

Pretendimet e palëve duhet të paraqiten në mënyrë të përmbledhur me referenca në provat në të cilat palët mbështeten. Ky prezantim duhet të bëhet me qëllim që të fokusohet vetëm në argumentet më të rëndësishme dhe më të prekshme të shprehura nga palët. Në vend që t'i përsërisë ato, gjyqtari, ashtu si GjEDNj-ja, mund të dëshirojë të përmbledhë idetë thelbësore në lidhje me secilin argument duke përdorur shprehje të përshtatshme (“paditësi argumentoi...”, “ai më tej pretendoi...”, “për më tepër, ai parashtroi...”, “I padituri nuk u pajtua...”, “ai theksoi se...”...). Duke riformuluar pretendimet e palëve, gjyqtari do të kryejë gjithmonë një operacion logjik të ndarjes së fakteve ose ankesave të rëndësishme nga ato më pak të rëndësishme, dhe ndryshe do t'i strukturojë ato. Citimi i saktë i parashtresave të palëve, megjithatë, mund të justifikohet në raste të caktuara, për shembull nëse gjyqtari dëshiron të theksojë gjuhën e përdorur nga pala (nëse është fyese), ose nëse ka të bëjë me renditjen e disa sendeve që nuk mund të përmbledhet lehtë (lista e këngëve të autorit që pretendohet se janë transmetuar në kundërshtim me të drejtën e autorit). Gjithashtu, gjyqtarët duhet të kenë parasysh se edhe pse vendimet e tyre publikohen, parashtresat e palëve zakonisht nuk publikohen. Kjo është arsyeja pse është e rëndësishme që në aktgjykim të pasqyrohet me besnikëri thelbi i parashtresave të palëve.

Arsyetimi

Siç u përshkrua më lart, gjatë kësaj faze gjyqtari kombëtar gëzon lirinë e plotë për të zgjidhur rastin sipas bindjeve të tij/saj. Kufijtë e vetëm të kësaj lirie janë ato të parashikuara në Nenin 6 të KEDNJ-së.

Në shumicën e rendeve juridike, kjo pjesë e aktgjykimit do të përmbajë rrethanat faktike të rastit të përcaktuara nga gjykata (dhe të cilat mund të jenë të ndryshme nga prezantimi i paraqitur nga palët); provat që mbështesin konkluzionet e gjykatës; arsyet pse gjykata nuk pranon disa lloje të provave apo argumente të caktuara të palëve dhe referimin në dispozitat ligjore në fuqi.

Kështu, gjyqtarit kombëtar nuk i kërkohet t'i përgjigjet çdo argumenti të ngritur nga palët në mbështetje të pretendimit të tyre. Por ai/ajo pritet t'i përgjigjet pikave më thelbësore të tyre dhe të japë arsye të qarta pse disa argumente të tjera nuk mund të pranohen. Arsyetimi nuk mund të shmangë përgjigjen ndaj atyre argumenteve që janë padyshim vendimtare për rezultatin e rastit. Më e rëndësishmja, nga aktgjykimi duhet të rezultojë qartë se gjyqtari shqyrtoi të gjitha çështjet kryesore të rastit dhe analizoi të gjitha argumentet që palët i paraqitën atij ose asaj. Dështimi për ta bërë këtë mund të lërë përshtypjen se gjyqtari i lexoi vetëm pjesërisht parashtresat dhe nuk iu përgjigj disa prej tyre. Kjo do t'i linte palët, ose të paktën njërin prej tyre, të pakënaqur me rezultatin e procedurës dhe do të ishte bazë për paraqitjen e një ankese ose ankese në kasacion.

Këshilla për hartimin e pjesës arsyetuese

Kur arrin një përfundim të bazuar në analizën e bërë, gjyqtari mund ta testojë atë kundër një kundërgargumenti të kundërt me vendimin e marrë. Më pas, ai/ajo do të bënte një analizë të re në mënyrë të kundërt për të demonstruar se ky kundërgargument nuk është i zbatueshëm dhe, për rrjedhojë, çdo zgjidhje tjetër do të ishte e paargumentuar dhe e gabuar.

Në pjesën e arsytimit, argumentet e analizuara nga GjEDNj-ja janë ato që mbrojnë apo kundërshtojnë vendimin e kundërshtuar. Ato shkruhen kryesisht në kohën e tashme. Këto argumente janë më të rëndësishmet dhe mbështesin vendimin përfundimtar.

Vendim

Pjesa e vendimit është vazhdimi logjik i pjesëve të mëparshme. Në këtë pjesë të aktgjykimit gjyqtari përdor fuqinë e tij gjyqësore për të urdhëruar një ndryshim të caktuar të gjendjes së krijuar ligjore. Kjo pjesë e aktgjykimit duhet të jetë shteruese dhe jo e dykuptimshme.

Nëse gjykata vendos të aprovojë kërkesën pjesërisht, duhet të tregohet qartë se cila pjesë është miratuar dhe cila është hedhur poshtë. Në këtë pjesë të aktgjykimit nga gjykata mund të kërkohet edhe zgjidhja e çështjes së tarifave gjyqësore dhe disa çështjeve të tjera. Siç u përmend më lart, kjo pjesë është thelbësore për zbatimin efektiv të aktgjykimit.

**ARSYETIMI I VENDIMEVE NË
PRAKTIKËN GJYQËSORE TË GJEDNJ-SË
RISHIKIMI I SHEMAJVE TË RASTEVE**

Hyrje

Ajo që vijon është një pasqyrë e shkurtër, e ndarë sipas neneve të KEDNj-së, e disa rasteve relevante ku arsyetimi i aktgjykimeve të gjykatave kombëtare është shqyrtuar nga GjEDNj-ja. Lista është jo shteruese dhe i shërben qëllimit të adresimit të disa prej çështjeve më problematike lidhur me arsyetimin e gjykimeve që duket se janë relevante kontekstin lokal. Megjithatë, shembujt shërbejnë gjithashtu si ilustrime të përgjithshme se si GjEDNj-ja e ka konsideruar arsyetimin e ofruar nga gjykatat kombëtare jo të mjaftueshme për të përbushur kërkesat jo vetëm të Nenit 6 të KEDNj-së, por edhe me dispozita të tjera të Konventës. Përveç rëndësisë së tyre, rastet janë përzgjedhur edhe në bazë të potencialit të tyre pedagogjik, përkatësisht aftësisë së tyre për të ilustruar në mënyrë të përmbledhur, pikat në fjalë.

Për secilin rast, informacioni bazë (nëse nevojitet) dhe faktet e rastit, të ndjekura nga një ilustrim i pikave të shqyrtuara nga GjEDNj-ja dhe identifikimi i mangësive që çuan në konstatimin e shkeljes së KEDNj-së.

Rastet e përzgjedhura, përmes përcaktimit të tyre standard, ofrojnë udhëzues të vlefshëm për gjykatat kombëtare për të garantuar efektivitetin e zbatimit të të drejtave të njeriut, duke parandaluar ose shmangur shkeljet, veçanërisht ato të përsëritura. Në këtë aspekt vlen të kujtohet se meqenëse sistemi i GjEDNj-së bazohet në konceptin e subsidiaritetit, është përgjegjësi parësore e gjykatave kombëtare të sigurojnë zbatimin efektiv të standardeve të saj në nivel kombëtar. Prandaj, avantazhet krahasuese dhe vlera e shtuar e standardeve të GjEDNj-së për arsyetimin e aktgjykimeve të rasteve (çështjeve) të zgjedhura shërbejnë si praktika të mira dhe arsyetimi i tyre kontribuon në ngritjen e standardeve të respektimit të të drejtave të njeriut në gjykatat kombëtare.

Rastet janë paraqitur në bazë të rendit të dispozitave të KEDNj-së. Rastet e GjEDNj-së dhe ato kombëtare plotësojnë, për aq sa është e mundur, njëra-tjetrën.

**NENI 3 I KEDNJ-SË – NDALIMI I TORTURËS,
TRAJTIMIT ÇNJERËZOR OSE POSHTËRUES
NENI 14 I KEDNJ-SË – NDALIMI
I DISKRIMINIMIT**

-

Vendimi për pushimin e lëndës: Abdu k. Bullgarisë

Informata të përgjithshme

Neni 3 i KEDNj-së përfshin, së pari, një detyrim për të zbatuar një kornizë legislative dhe rregullatore të mbrojtjes; së dyti, në disa rrethana të mirëpërcaktuara, një detyrim për të marrë masa operacionale për të mbrojtur individë të caktuar nga rreziku i trajtimit në kundërshtim me këtë dispozitë; dhe së treti, një detyrim për të kryer një hetim efektiv për pretendimet e diskutueshme për shkaktimin e një trajtimi të tillë. Në përgjithësi, dy aspektet e para të këtyre detyrimeve pozitive klasifikohen si “përmbajtësore”, ndërsa aspekti i tretë korrespondon me detyrimet procedurale të shtetit.

Faktet e rastit

Dy shtetas sudanezë janë përfshirë në një përleshje me dy të rinj bullgarë. Një nga sudanezët është lënduar lehtë. Ai pretendonte se sulmuesit e tij, dy "skinhead", e kishin sulmuar në baza raciste. Policia zhvilloi një hetim në bazë të këtyre pretendimeve por nuk arriti të zbulojë se kush e kishte filluar zënkën ose nëse kjo ishte e motivuar në baza racore. Në mungesë të provave të këtyre dy faktorëve, prokurori publik vendosi që të mos ndjek penalisht asnjërin nga të involvuarit.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNj-ja – aspekte kritike

Sipas Kodit Penal Bullgar, aktet e dhunës me motive racore ndaj personave të tjerë përbëjnë një vepër penale të dënueshme me burgim. Në këtë rast, një hetim paraprak ishte nisur menjëherë pas incidentit dhe u intervistuan dëshmitarët okularë. Prokuroria, megjithatë, konsideroi se vepra nuk ishte kryer dhe se, konkretisht, nuk ishte vërtetuar motivi racist për aktin e dhunës.

Vlerësimi i GjEDNj-së – të metat e vendimit kombëtar dhe mësimet e nxjerra

Në konstatimin e shkeljes së Nenit 3 (aspekti procedural) i marrë veçmas dhe së bashku me Nenin 14 të KEDNj-së, GjEDNj-ja konsideroi se:

- Autoritetet hetimore i kishin orientuar hetimet dhe analizën e tyre për të zbuluar nëse dy shtetasit sudanezë ose dy bullgarët e kishin filluar zënkën. Në këtë mënyrë ata e kufizuan vetën për të përcaktuar actus reus, respektivisht aktet e dhunës, duke theksuar vetëm mungesën e provave që dhuna të ishte motivuar nga arsye raciste;
- kështu që, autoritetet nuk e kishin konsideruar të nevojshme marrjen në pyetje të dëshmitarit nëse kishte dëgjuar diçka gjatë incidentit, ose t'i marrin në pyetje dy të rinjtë bullgarë për ndonjë motiv të mundshëm racist për veprimet e tyre;
- që nga fillimi i hetimit parashtruesi kishte pohuar që kishte marrë fyerje raciste dhe dy të rinjtë bullgarë ishin përshkruar në raportin e policisë si "skinhead" - grup i njohur për ideologji ekstremiste;
- mangësitë e hetimeve ishin vënë në dukje në ankesën e parashtruar kundër vendimit për të mos ndjekur penalisht, duke tërhequr vëmendjen e prokurorit për mënyrën e veshjes së dy të rinjve dhe nevojën për t'i marrë në pyetje konkretisht për motivet e tyre;
- Të gjitha sa më sipër përbënin prova të besueshme që tregonin për një motiv të mundshëm racist nga ana e sulmuesve të parashtruesit;
- Kështu, autoritetet dështuan në detyrën e tyre për të ndërmarrë të gjitha hapat e arsyeshëm për të hetuar nëse aktet e dhunës kishin qenë me motive racore.

NENI 5 I KEDNJ-SË - E DREJTA PËR LIRI DHE SIGURI

Paraburgimi: Letellier k. Francës

Informata të përgjithshme

Neni 5 i KEDNj-së mundëson paraburgimin për dyshimin e arsyeshëm për kryerjen e një veprë penale, nëse paraburgimi është i nevojshëm për të siguruar që i dyshuari të paraqitet në gjykim. Kjo do të thotë se dyshimi i arsyeshëm nuk mjafton, pasi duhet të kërkohet paraburgimi për të siguruar që i dyshuari të marrë pjesë në gjykim. Në kohën e rastit në shqyrtim, Kodi Francez i Procedurës Penale ka përdorur gjithashtu mundësimin e paraburgimit në një sërë rrethanash të tjera, veçanërisht kur është "e nevojshme për të ruajtur rendin publik nga shqetësimi i shkaktuar nga vepra penale". Në rastin konkret, klauzola e rendit publik është përdorur në lidhje me nevojën për të siguruar praninë në gjykim.

Faktet e rastit

Në vitin 1985, z. Monique Letellier, nënë e tetë fëmijëve që punonte në një bar-restorant në La Varenne St-Hilaire (Francë), jetonte e ndarë nga bashkëshorti i saj i dytë. Më 6 korrik 1985 bashkëshorti u vra nga Gérard Moysan. Znj. Letellier, që jetonte në atë kohë me një burrë tjetër, u arrestua me dyshimin se kishte nxitur në vrasjen e bashkëshortit të saj të ndarë.

Gjykatësi hetues e akuzoi znj. Letellier si ndihmëse në vrasje, më pas më 24 dhjetor 1985 urdhëroi lirimin e saj në pritje të gjykimit, subjekt i mbikëqyrjes gjyqësore. Me ankesë të prokurorit, urdhri i lirimit u anulua më 22 janar 1986, dhe që nga ajo kohë ajo qëndroi në paraburgim deri në maj 1988, pra për rreth tre vjet, derisa u lirua (ajo u dënua përfundimisht me tre vjet burgim dhe në kohën e marrjes së aktgjykimit ajo tashmë e kishte vuajtur dënimin).

Pasi lirimi i saj në dhjetor 1985 u la mënjanë, kërkesat e përsëritura të z. Letellier për lirim u bënë objekt i ekzaminimeve gjyqësore shtatë herë, në data të ndryshme përpara gjykimit të saj në maj 1988. Të shtatë shqyrtimet gjyqësore rezultuan në vazhdimin e ndalimit të saj.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNj-ja – aspekte kritike

GjEDNj-ja shqyrtoi nëse arsyet për mbajtjen e parashtrueses në paraburgim janë dhënë në mënyrë eksplicite dhe të mjaftueshme si pjesë e vendimit gjyqësor në procedurë paraprake.

Doli se në të shtatë shqyrtimet gjyqësore, arsyet për të justifikuar vazhdimin e paraburgimit ishin të pakta. Ato ishin të qarta, por krejtësisht të përgjithshme dhe nuk hynë fare në detajet e rastit të saj. Ato ishin gjithashtu të qëndrueshme me kalimin e kohës dhe u shprehën me formulime pothuajse identike. Këto ishin se masa e mbikëqyrjes gjyqësore - që ishte në fuqi kur ajo ishte në lirim midis dhjetorit 1985 dhe janarit 1986 - ishte "e papërshtatshme" ose "jo efektive" - "për të siguruar që ajo do të paraqitej në gjyq" ose për të kundërshtuar rrezikun që "ajo mund të kërkojë të shmangë". Në të 7 shqyrtimet gjyqësore, u dha një arsye e vetme, shumë e qartë se pse "ajo mund të kërkojë të shmangë". Asnjë shpjegim shtesë nuk u tregua përveç referencës për ashpërsinë e pritshme të dënimit.

Shqetësimi publik i shkaktuar nga vepra, të cilën procedura penale franceze e lejoi dhe e lejon ende si arsye për paraburgim, u përmend në pesë nga shtatë vendimet që refuzonin lirin e saj në pritje të gjykimit, pa dhënë asnjë detaj se si mund të shfaqej shqetësimi. Së fundi, një rrezik i paspecifikuar i ndërhyrjes me dëshmitarët, dhe treguesi se do të kishte prova të forta kundër saj, u përmend në gjysmën e atyre vendimeve gjyqësore, të dhëna si arsye për të mbajtur në paraburgim personin e akuzuar.

Vlerësimi i GjEDNj-së – të metat e vendimit kombëtar dhe mësimet e nxjerra

Në konstatimin e **shkeljes së Nenit 5 të KEDNj-së**, GjEDNj-ja vlerësoi se vendimi i shqyrtuar gjyqësor përmbante:

- **përsëritje kritike dhe stereotype** të arsyeve të dhëna nga gjykatat më të ulëta;
- motivimi për t'u arratisur ose mundësia për të ndikuar në prova u konsideruan si statike, ndërsa ato po evoluojnë me kalimin e kohës;
- **rrethanat personale** të të akuzuarve nuk janë adresuar kurrë;
- **masa më pak kufizuese**, të tilla si mbikëqyrja gjyqësore, nuk u morën parasysh. Këto të fundit mund të hidheshin vetëm pas një vlerësimi të suksesit të kërkesës së tyre të mëparshëm;
- ndonëse gjykatat iu referuan shqetësimit të mundshëm të rendit publik, ato nuk konsideruan se familja e viktimës nuk kërkoi asnjëherë paraburgimin e z. Letellier. As kur u urdhërua paraburgimi i z. Moysan, të cilin z. Letellier u akuzua për nxitje për vrasje.

NENI 6 I KEDNJ-SË - E DREJTA PËR GJYKIM TË DREJTË

Arsyet e largimit nga puna dhe qasja në drejtësi: K.M.C. k. Hungarisë

Faktet e rastit

Znj. K.M.C. ishte një nëpunëse civile hungareze, punësimi i së cilës në një drejtori mjedisore u ndërpre në vitin 2010. Në atë kohë legjislacioni përkatës – që nuk ishte më në fuqi – lejonte shkarkimet pa pasur nevojë të jepeshin arsyet. Një padi kundër shkarkimit ishte e mundur. Afati kohor për kundërshtimin e këtij vendimi në një gjykatë hungareze skadoi më 26 tetor 2010. Megjithatë, pa ditur arsyet e pushimit nga puna, mjeti juridik nuk mund të konsiderohej efektiv. Ligji më vonë u shpall jokushtetues. Znj K.M.C. iu drejtua GjEDNj-së në Strasburg, duke pretenduar shkeljen e dispozitave të gjykimit të drejtë të Nenit 6 të KEDNj-së në atë që “shkarkimi i saj nga puna nuk mund të kundërshtohet efektivisht në gjykatë për mungesën e arsyeve të dhëna nga punëdhënësi”.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNj-ja – aspekte kritike

Në këtë rast nuk është dhënë asnjë arsyetim për shkarkimin. Kjo ishte e mundur sepse ligji nuk e parashikonte një detyrim të tillë për organet e shtetit.

Vlerësimi i GjEDNj-së – të metat e vendimit kombëtar dhe mësimet e nxjerra

Në konstatimin e shkeljes së Nenit 6 të KEDNj-së, GjEDNj-ja vlerësoi se:

- legjislacioni kombëtar që mundëson mosdhënien e arsyeve në vendimet që prekin të drejtat ose detyrimet civile mund të çojë në dështimin e një shteti për të siguruar qasje në gjykim të drejtë, në shkelje të së drejtës së parashtruesit “për të ditur arsyet e shkarkimit të saj dhe për të vlerësuar plotësisht shkarkimin e saj nga një organ i pavarur”.

**PRISHJA NË PROCEDURËN E SHQYRTIMIT MBIKËQYRËS
TË NJË VENDIMI PROCEDURAL QË KISHTE MARRË
FORMË TË PRERË: SALOV K. UKRAINËS**

Faktet e rastit

Parashtruesi është avokat dhe përfaqësues ligjor i një kandidati për presidencën e Ukrainës në zgjedhjet e vitit 1999. Në tetor 1999, parashtruesi dyshohet se shpërndau një numër kopjesh të një botimi special të falsifikuar të gazetës Verkhovna Rada (Parlamenti), që përmbante një deklaratë që i atribuohet Kryetarit të Parlamentit i Verkhovna Rada, duke pretenduar se kandidati presidencial dhe Presidenti i tanishëm Leonid Kuchma kishte vdekur. Më 1 nëntor 1999, parashtruesi u arrestua dhe u vendos në paraburgim për shpërndarjen e informacionit. Kërkesa e tij për lirim u hodh poshtë. Më 7 mars 2000, Gjykata e Rrethit urdhëroi që të ndërmerrej një hetim shtesë për rrethanat e rastit, pasi nuk gjeti prova për ta dënuar parashtruesin për veprat për të cilat ai akuzohej. Megjithatë, në prill 2000, Presidiumi i Gjykatës Rajonale lejoi a protestë të paraqitur nga prokuroria kundër vendimit të 7 marsit 2000 dhe e ktheu rastin për shqyrtim të mëtejshëm gjyqësor. Parashtruesi u lirua nga paraburgimi në qershor 2000. Në korrik 2000, Gjykata e Rrethit, e kryesuar nga gjyqtari i cili kishte urdhëruar një hetim shtesë fillimisht në fakte, dënoi parashtruesin me burgim me kusht për pesë vjet për ndërhyrje në të drejtën e qytetarëve për të votuar me qëllim të ndikimit në rezultatet e zgjedhjeve përmes sjelljes mashtruese.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNJ-ja – aspekte kritike

Në këtë rast, gjykatat vendase nuk dhanë përgjigje të arsyetuar se përse gjykata e rrethit fillimisht nuk kishte gjetur prova për ta dënuar parashtruesin për veprat për të cilat ai akuzohej dhe megjithatë, më pas e shpalli atë fajtor për ndërhyrje në të drejtën e votuesve.

Vlerësimi i GjEDNj-së – të metat e vendimit kombëtar dhe mësimet e nxjerra

Në konstatimin e shkeljes së Nenit 6 të KEDNj-së, GjEDNj-ja vlerësoi se:

- nuk ishte e qartë pse parashtruesi u dënua, pasi rasti i tij u dëgjua për herë të dytë, në bazë të provave dhe aktakuzës së paraqitur fillimisht nga prokuroria dhe udhëzimeve të dhëna nga Presidiumi i Gjykatës Rajonale, ndërsa provat e paraqitura nga prokuroria nuk kishin ndryshuar;
- Arsyet e Gjykatës së Rrethit për t'u larguar nga gjetjet e saj të mëparshme nuk u shpjeguan mjaftueshëm në aktgjykimin e 6 korrikut 2000. Veçanërisht:
- gjykata kombëtare nuk i kishte adresuar dyshimet që kishte ngrerë më parë, kur rasti u dërgua për hetim shtesë, në lidhje me përgjegjësinë administrative të parashtruesit dhe akuzat për shpifje penale;
- supozua në aktgjykimin që dënonte parashtruesin se ai kishte qenë i sigurt se informacioni që përmbante gazeta e falsifikuar Holos Ukrayiny ishte i rremë; megjithatë, ky element i rastit nuk është shqyrtuar mjaftueshëm në arsyetimin e aktgjykimit;
- gjykata nuk shqyrtoi shqyrtimin e saj të mëparshëm nëse kishte prova që parashtruesi ishte përpjekur në mënyrë aktive të shpërndante gazetën, të cilën ai nuk e kishte prodhuar vetë, si informacion të vërtetë ose nëse ai kishte penguar në mënyrë thelbësore gjykimin e votuesve në lidhje me nevojën për të marrë pjesë në zgjedhje dhe të mos votojë për një kandidat të caktuar;
- Mungesa e një vendimi të arsyetuar e pengoi gjithashtu parashtruesin që t'i ngrinte këto çështje në fazën e apelimit.

**DËSHIMI NGA NJË GJYKATË APELI PËR TË TRAJTUAR
PARASHTRESAT DHE ARGUMENTET E TË PANDEHURVE
KUR VENDOS NJË GJOBË ADMINISTRATIVE:
BOLDEA K. RUMANISË**

Faktet e rastit

Parashtruesi është ligjërues universitar. Pas pakënaqësisë së përgjithshme në lidhje me publikimet e krijuara brenda departamentit, dekani i fakultetit ngriti temën e pretendimit për plagjiaturë në publikimet shkencore. Parashtruesi ishte i vetmi pjesëmarrës që konsideroi pa rezerva se publikimet e dy autorëve përbënin plagjiaturë. Autorëve iu dha një paralajmërim verbal dhe publikimet e tyre u konsideruan thjesht se nuk përbënin vepra referimi shkencore. Ata depozituan dy ankesa të veçanta kundër parashtruesit duke pretenduar për shpifje, të cilave iu bashkua gjykata e shkallës së parë. Gjykata dëgjoi provat nga parashtruesi dhe pranoi ofertën e tij për të vërtetuar vërtetësinë e fjalëve të tij në bazë të Kodit Penal. Parashtruesi paraqiti artikujt e ankuesve dhe ekstraktet përkatëse nga teza e doktoraturës, të cilat dyshohet se ishin plagjiaturë. Gjykata më pas mori deklaratat e dy dëshmitarëve që kishin marrë pjesë në takim. Dëshmitari i parë tha se publikimet e ankuesve nuk përbënin plagjiaturë dhe se parashtruesi i kishte bërë vërejtjet e tij me qëllim të keq. I dyti deklaroi se ai nuk mund të komentonte mbi plagjiaturën e supozuar ose qëllimet e parashtruesit në përshkrimin e kolegëve të tij si plagjiaturë. Gjykata e liroi parashtruesin, por e urdhëroi atë të paguante një gjobë administrative dhe të paguante shpenzimet e ankuesve. Ankesa e tij u hodh poshtë.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNj-ja – aspekte kritike

Gjykata e shkallës së parë urdhëroi parashtruesin të paguante një gjobë administrative, pasi kishte vërtetuar faktet, dhe konstatoi se në këtë rast plotësoheshin elementi i qëllimshëm dhe natyra publike e fakteve. Megjithatë, gjykata nuk bëri asnjë referencë specifike për elementët faktikë që mund të justifikonin përfundimin në lidhje me fajësinë e ankuesit dhe natyrën publike të fakteve të mbajtura. Ajo u kufizua në pohimin se “këto kushte u plotësuan në rastin konkret” - I njëjti arsyetim u miratua në apel.

Vlerësimi i GjEDNj-së – të metat e vendimeve kombëtare dhe mësimet e nxjerra

Në konstatimin e shkeljes së Nenit 6 të KEDNj-së, GjEDNj-ja vlerësoi se:

- gjykata e apelit u kufizua duke iu referuar recitaleve të vendimit të gjykatës së shkallës së parë për të mbështetur vendimin e saj. Ndonëse kjo mund të përbëjë motivim për përfshirjen e arsyeve të gjykatës më të ulët, një vendim i detajuar dhe i plotë i arsyetuar i gjykatës së shkallës së parë do të ishte i nevojshëm për të cilësuar procedurat kundër parashtruesit si të drejta. Në këtë rast, duke qenë se arsyetimi ishte i mangët, kjo teknikë nuk mund të konsiderohej e pranueshme.

**DËSHTIMI I GJYKATËS PËRGJEGJËSE PËR PROCEDURËN
E FILTRIMIT PËR TË DHËNË ARSYET PËR REFUZIMIN
E SAJ PËR TË PRANUAR NJË ANKESË CIVILE PËR
SHQYRTIM: HANSEN K. NORVEGJISË**

Faktet e rastit

Në një mosmarrëveshje pronësie të lidhur me procedurat e divorcit, parashtruesi kishte apeluar në Gjykatën e Lartë kundër shqyrtimit nga gjykata e qytetit të pretendimeve të tij mbi pikat e ligjit dhe vendimit të saj të papritur për të shkurtuar në mënyrë drastike seancën nga tre ditë në pesë orë, duke ulur ndjeshëm kohën në dispozicion për të dëgjuar dëshmitarët dhe për të paraqitur prova. Juridiksioni i Gjykatës së Lartë nuk ishte i kufizuar në çështjet ligjore dhe procedurale, por shtrihej edhe në çështjet e fakteve.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNJ-ja – aspekte kritike

Gjykata e Lartë refuzoi të pranonte për shqyrtim ankesën civile të parashtruesit kundër vendimit të gjykatës së qytetit, duke konsideruar se “është e qartë se ankesa nuk do të ketë sukses dhe se pranimi i saj duhet të refuzohet në përputhje me nenin 29-13(2) të Kodit të Procedurës Civile”.

Vlerësimi i GjEDNJ-së – të metat e vendimeve kombëtare dhe mësimet e nxjerra

Vendimi i kundërshtuar ishte marrë në kuadrin e një procedure filtrimi të prezantuar nga Kodi i Procedurës Civile i vitit 2005 në interes të ekonomisë procedurale. U pranua se për të shmangur që palët dhe gjyqësori të pësonin kosto të konsiderueshme shtesë ishte nevoja për të ndaluar ankesat e qarta të pamërituara në Gjykatën e Lartë. Përderisa e drejta për rishikim ankimor të një vendimi në themel konsiderohej një garanci e rëndësishme, një e drejtë e pakufizuar dhe e gjerë në këtë drejtim mund të ishte kundërproduktive për sundimin e ligjit. Kjo në parim nuk është në kundërshtim me KEDNJ-në.

Në konstatimin e **shkeljes së Nenit 6 të KEDNJ-së**, GjEDNJ-ja vlerësoi se:

- Mungesa e arsyeve me të cilat Gjykata e Lartë refuzoi të pranonte ankesën e tij nuk i mundësoi ankuesit të ushtronte efektivisht të drejtën e tij për ankimim. Në të vërtetë, procedura përpara Gjykatës së Lartë mund të jetë objekt ankimi përpara një komisioni të Gjykatës Supreme. Ndërkohë që juridiksioni i kësaj të fundit nuk shtrihej në themelin e ankesës së parashtruesit në Gjykatën e Lartë ose të refuzimit të kësaj të fundit për të pranuar ankesën e tij, shqyrtimi i tij përfshinte zbatimin e ligjit nga Gjykata e Lartë dhe vlerësimin e provave për aq sa lidhej tek pikat e procedurës. Ajo mund të shqyrtojë gjithashtu nëse në dritën e procedurës së Gjykatës së Lartë, parë në tërësi, ishte e justifikueshme, nga pikëpamja e një gjykimi të drejtë, që Gjykata e Lartë të refuzonte pranimin e ankesës. Ky shqyrtim përfshinte nëse lënda mund të trajtohej në mënyrë adekuate në bazë të dosjes me shkrim të rastit në një procedurë të thjeshtuar. Shqyrtimi në fjalë do të bazohej në të njëjtën lëndë si para Gjykatës së Lartë. Prandaj, arsyetimi i Gjykatës së Lartë ishte thelbësor për t'i mundësuar parashtruesit të shqyrtonte një ankesë.

**NENI 8 I KEDNJ– SË
– E DREJTA PËR JETË PRIVATE DHE FAMILJARE**

Refuzimi për t'i dhënë babait qasje te fëmija: Sommerfeld k. Gjermanisë

Informata të përgjithshme

E drejta për jetë private dhe familjare përfshin gjithashtu marrëdhëniet prind-fëmijë, të cilat përfshijnë të drejta potencialisht konfliktuale të personave të ndryshëm. Autoritetet kombëtare gëzojnë në këtë fushë një kufi të caktuar vlerësimi. Kjo është arsyeja se pse është e rëndësishme që vendimet gjyqësore të parashohin arsye “relevante” dhe “të mjaftueshme” për çdo ndërhyrje dhe duhet të provojë se gjykatat vendase kanë marrë në konsideratë interesat e ndryshme në fjalë, mesin e të cilave edhe interesin më të mirë për fëmijën.

Faktet e rastit

Parashtruesi është babai i një fëmije të lindur jashtë martese në vitin 1981. Ai e pranoi atësinë e fëmijës dhe jetoi me nënën e fëmijës deri në ndarjen e tyre në vitin 1986, pas së cilës nëna ia ndaloi çdo kontakt me fëmijën. Në vitin 1990, parashtruesi i kërkoi Gjykatës së Rrethit t'i jepte të drejtën e qasjes. Zyra për të Rinj këshilloi kundër qasjes, gjë që konsideroi se do të ndikonte negativisht në marrëdhënien e ngushtë që fëmija kishte krijuar me njerkun e saj. Në qershor 1991, gjykata dëgjoi fëmijën, e cila deklaroi se nuk dëshironte të kishte kontakt me parashtruesin. Në prill 1992, ajo mori mendimin e një psikologu, i cili ishte i pafavorshëm për të mundësuar qasjen, dhe pas një seance dëgjimore në qershor 1992, në të cilën fëmija përsëriti kundërshtimin e saj për qasje, parashtruesi e tërhoqi kërkesën e tij. Megjithatë, ai paraqiti një kërkesë të re në shtator 1993. Gjykata e Rrethit dëgjoi fëmijën, në atë kohë 13 vjeç, e cila konfirmoi se nuk dëshironte të kishte kontakte me parashtruesin. Ajo hodhi poshtë kërkesën, duke konstatuar se sipas Kodit Civil mund të jepte të drejtën e qasjes vetëm nëse ishte në interesin më të mirë të fëmijës. Duke iu referuar deklaratave të prindërve dhe fëmijës, si dhe mendimeve të Zyrës për të Rinj dhe psikologut të marra në procedurat e mëparshme, gjykata arriti në përfundimin se qasja nuk do të ishte në interes të fëmijës. Ankesa e parashtruesit u hodh poshtë nga Gjykata Rajonale dhe ankesa e tij kushtetuese ishte e pasuksesshme.

Vlerësimi i GjEDNj-së – vendimi kombëtar

Gjykata e Rrethit e kishte bazuar vendimin e saj për të parandaluar kontaktet me fëmijën në parashtrimet e prindërve dhe të fëmijës, si dhe në materialet e marra në procedurat e mëparshme. Në rastin konkret, fëmija ishte 13 vjeç kur u dëgjua nga gjyqtari i Gjykatës së Rrethit, i cili e kishte dëgjuar tashmë në procedurën e mëparshme.

Vlerësimi i GjEDNj-së – zbatimi i parimeve kryesore

Në konstatimin se nuk kishte asnjë shkelje të kërkesave procedurale të Nenit 8 të KEDNj-së, GjEDNj-ja vlerësoi se:

- do të ishte e tepërt të thuhet se gjykatave vendore u kërkohej gjithmonë të përfshinin një ekspert psikologjik (kërkesë e bërë nga parashtruesi), kjo çështje në varësi të rrethanave specifike, duke pasur parasysh moshën dhe pjekurinë e fëmijës në fjalë;
- pasi kishte pasur përfitimin e kontaktit të drejtpërdrejtë me fëmijën, gjykata kombëtare vendosi me të drejtë për të vlerësuar deklaratat e saj dhe për të përcaktuar nëse ajo ishte në gjendje të vendoste vetë;
- Mbi këtë bazë, gjykata mund të arrinte në mënyrë të arsyeshme në përfundimin se nuk ishte e justifikuar ta detyronte vajzën të takohej me parashtruesin kundër vullnetit të saj.

E drejta për ta ndryshuar emrin: Aktaş dhe Aslaniskender k. Turqisë

Faktet e rastit

Dy parashtrues turq kërkuan të ndryshonin mbiemrat e tyre: i pari për shkak të nevojës për të riorganizuar identitetin e tij turk me atë sirian të raportuar në pasaportën zvicerane të lëshuar pas marrjes së nënshtetësisë zvicerane. E dyta për qëllime fetare, pasi u bë budist. Kërkesat e tyre ishin refuzuar.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNj-ja – aspekte kritike

Në të dy vendimet, gjykatat kombëtare vunë re se kërkesat nuk mund të pranoheshin sepse emrat e zgjedhur nuk ishin me origjinë turke. Ata cituan Nenin 3 të Ligjit nr. 2525 për Mbiemrat sipas të cilit:

“Emrat e gradës dhe posteve zyrtare, të fisit, racës dhe kombit të huaj, si dhe [emrat] që ofendojnë mirësjelljen e përgjithshme ose që janë të neveritshëm ose qesharak, nuk mund të zgjidhen si mbiemra.” Dhe seksioni 5 i Rregullores së Mbiemrave, që përcakton se “Mbiemrat e sapo adoptuar zgjidhen në gjuhën turke”.

Vlerësimi i GjEDNj-së – të metat e vendimeve kombëtare dhe mësimet e nxjerra

Në konstatimin e shkeljes së Nenit 8 të KEDNj-së, GjEDNj-ja vlerësoi se:

- juridiksionet kombëtare kishin kryer shqyrtim thjesht formalist të legjislativit dhe tekste statutore në vend që të marrin parasysh argumentet dhe situatat specifike dhe personale të parashtruesve, ose të balancojnë interesat garuese në fjalë;
- nuk kishin dhënë asnjë shpjegim se si dhe pse ndryshimi i emrave të parashtruesve në emra joturq ishte në kundërshtim me interesin e përgjithshëm. Kjo ishte veçanërisht e dukshme në rastin e parashtruesit të parë, vëllai i të cilit kishte siguruar një vendim të favorshëm në lidhje me ndryshimin e të njëjtit emër.

NENI 8 I KEDNJ-SË
E DREJTA PËR JETË PRIVATE DHE FAMILJARE
NENI 14 I KEDNJ-SË
NDALIMI I DISKRIMINIMIT

Largimi nga puna dhe diskriminimi:

Emel Boyraz k. Turqisë

Fakti i rastit

Parashtruesja u shkarkua nga detyra e saj si zyrtare sigurie, provimin e së cilës e kaloi me sukses 9 muaj më parë, me arsyetimin se “nuk i plotësonte kërkesat e “të qenit burrë” dhe “të ketë kryer shërbimin ushtarak”. Autoritetet administrative të investuara në këtë rast vunë re se fillimisht u shpreh se kërkesa “të ketë të kryer shërbimin ushtarak” duhet të konsiderohej se zbatohej vetëm për kandidatët meshkuj dhe se nuk kishte pasur asnjë kufizim për gratë që punonin si zyrtare sigurie në kompaninë e caktuar. Gjykata gjithashtu vuri në dukje se një grua tjetër, e cila gjithashtu kishte paraqitur një rast kundër të njëjtës kompani për të njëjtat arsye si parashtruesja, ishte emëruar në postin e zyrtares së sigurisë pasi ajo kishte paraqitur një ankesë. Megjithatë, në fund autoritetet administrative konkluduan se aktivitetet e zyrtarëve të sigurisë mbartnin rreziqe dhe përgjegjësi të caktuara, pasi zyrtarët e sigurisë duhej të punonin natën në zonat rurale dhe duke qenë se ata duhej të përdornin armë zjarri dhe forcë fizike në rast të një sulmi ndaj ambientet që ruanin. Ata kështu arritën në përfundimin se gratë nuk ishin në gjendje të përballeshin me ato rreziqe dhe të merrnin përgjegjësi të tilla.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNj-ja – aspekte kritike

Gjykata e Lartë Administrative shfuqizoi aktgjykimin e Gjykatës Administrative të Ankarasë, duke u shprehur se kërkesa që “të ketë të kryer shërbimin ushtarak” tregonte se posti në fjalë ishte i rezervuar për kandidatët meshkuj dhe se kjo kërkesë ishte e ligjshme duke pasur parasysh natyrën e postit dhe interesin publik. Prandaj, gjykata e lartë konstatoi se vendimi i administratës kishte qenë në përputhje me ligjin.

Vlerësimi i GjEDNj-së – të metat e vendimeve kombëtare dhe mësimet e nxjerra

Në konstatimin e shkeljes së **Nenit 14 (Ndalimi i diskriminimit) së bashku me Nenin 8 të KEDNj-së**, GjEDNj-ja konsideroi se:

- mund të ketë kërkesa legjitime për aktivitete të caktuara profesionale në varësi të natyrës së tyre ose kontekstit në të cilin ato kryhen;
- në këtë rast, megjithatë, as autoritetet administrative dhe as Gjykata e Lartë Administrative nuk kanë argumentuar arsyet për kërkesën që vetëm personeli mashkull të punësohet në postin e zyrtarit të sigurisë në degën lokale të kompanisë;
- Mungesa e një arsyetimi të tillë në vendimin e Gjykatës së Lartë Administrative është veçanërisht e rëndësishme duke qenë se vetëm tre muaj para këtij vendimi, Asambleja e Përgjithshme e Divizioneve të Procedurave Administrative të Gjykatës së Lartë Administrative kishte vendosur, në një rast tjetër që nuk kishte pasur pengesë për caktimin e një grua në postin e zyrtares së sigurisë në degën lokale të kompanisë;
- Fakti i thjeshtë që zyrtarëve të sigurisë në degën lokale u duhej të punonin në turne të natës dhe në zona rurale dhe mund t'u kërkohej të përdorin armë zjarri dhe forcë fizike në kushte të caktuara, nuk mund të justifikojë në vetvete dallimin në trajtimin midis burrave dhe grave;
- edhe pse parashtruesja kishte punuar si zyrtare sigurie në një degë të tillë në të kaluarën, arsyeja për shkarkimin e saj të mëvonshëm nga posti i zyrtares së sigurisë nuk ishte paaftësia e saj për të marrë përsipër rreziqet ose përgjegjësitë e pozicionit të saj, por vendimet gjyqësore.

Arsyet që mbështesin sasinë e drejtë të kënaqësisë -Carvalho Pinto de Sousa Morais k. Portugalisë

Faktet e rastit

Znj. Pinto de Sousa u shtrua në spital dhe iu hoqën përgjithmonë të dyja gjëndrat, në të majtë dhe në të djathtë të vaginës. Megjithatë, menjëherë pas daljes nga spitali, ajo filloi të përjetonte dhimbje dhe probleme të forta, duke përfshirë mosmbajtjen e urinës dhe mbajtjen e fecesit, çrregullime të gjumit, ankth dhe nuk mund të kishte marrëdhënie seksuale. Në përgjithësi, ajo u zbulua se kishte një paaftësi të përhershme prej 73%. Znj. Pinto de Sousa u ndje e frustruar, e pakësuar si grua dhe filloi të përjetonte probleme psikologjike, duke përfshirë depresionin, dhe mendoi për vetëvrasje. Përfundimisht ajo u informua nga mjeku i saj privat se gjatë operacionit, nervi i saj i majtë pudendal ishte dëmtuar përgjithmonë për shkak të keqpërdorimit mjekësor.

Gjykata Administrative, së cilës ajo iu drejtua për dëmshpërblim, konstatoi se operacioni ishte kryer keq dhe kirurgu kishte vepruar në mënyrë të pamatur, duke shkelur qartë ligjin mjekësor dhe detyrën e kujdesit. Ajo ishte shpërblyer me 80.000 € si kompensim për dëmin jomaterial dhe 92.000 € për dëmin pasuror, nga të cilat 16.000 € ishin për shërbimin e një shërbëtoreshë që ajo duhej të paguante për ta mbajtur atë në punët e shtëpisë.

Shuma globale e kompensimit është ulur në 50.000 € nga Gjykata e Lartë Administrative. Ky reduktim u justifikua nga gjykata bazuar në dy argumente: Znj. Pinto de Sousa kishte një gjendje gjinekologjike para operacionit dhe gjithashtu në momentin e operacionit ajo tashmë kishte dy fëmijë dhe ishte 50 vjeç, një moshë ku marrëdhëniet seksuale nuk janë aq të rëndësishme sa në vitet e reja, pasi rëndësia e saj zvogëlohet me shtyerjen në moshë. Sa i përket dëmeve materiale, shuma totale është ulur në 61.000 €. Lidhur me dëmet e fundit, gjykata e lartë vlerësoi se shuma e dhënë për të paguar shërbimet e ardhshme të një shërbëtoreshë duhet të reduktohet nga 16.000 € në 6.000 €, duke pasur parasysh se nuk u vërtetua se znj. Pinto de Sousa humbi aftësinë e saj për t'u kujdesur për detyrat e shtëpisë dhe gjithashtu duke pasur parasysh faktin se ndoshta i duhej vetëm të kujdesej për burrin e saj, duke marrë parasysh moshën e fëmijëve të saj.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNj-ja – aspekte kritike

Në përcaktimin e masës së dëmshpërblimit, gjykatat vendase iu referuan faktit se:

- "ishte e pamundur të përcaktohej se sa peshë i ishte caktuar secilit faktor" pasi parashtruesja kishte vuajtur nga një sëmundje që i shkaktoi dhimbje dhe parehati para operacionit;
- kur ndodhi operacioni mjekësor, znj. Pinto de Sousa kishte tashmë dy fëmijë dhe ishte 50 vjeç, një moshë në të cilën jeta seksuale duket se nuk është aq e rëndësishme sa në vitet e rinisë, pasi ajo zvogëlohet me shtyerjen në moshë;
- shuma e dhënë për shërbimet e një shërbëtoresje u zvogëlua në bazë të faktit se znj. Pinto de Sousa "ndoshta kishte nevojë vetëm për t'u kujdesur për burrin e saj" duke pasur parasysh moshën e fëmijëve të saj në kohën materiale

Vlerësimi i GjEDNj-së – të metat e vendimeve kombëtare dhe mësimet e nxjerra

Në konstatimin e shkeljes së Nenit 14 të marrë së bashku me Nenin 8 të KEDNj-së, GjEDNj-ja konsideroi se:

- Gjykata e Lartë Administrative kishte bërë një supozim të përgjithshëm se seksualiteti nuk është aq i rëndësishëm për një grua pesëdhjetëvjeçare dhe nënë të dy fëmijëve sa për dikë në moshë më të re;
- ai supozim pasqyron një ide tradicionale të seksualitetit femëror si në thelb i lidhur me qëllimet për lindjen e fëmijëve dhe kështu injoron rëndësinë fizike dhe psikologjike të tij për vetëpërbushjen e grave si persona;
- përveç të qenit, në një farë mënyre, gjykues, aktgjykimi nuk është marrë në konsideratë për dimensionet e tjera të seksualitetit të grave në rastin specifik të parashtrueses;
- formulimi i aktgjykimit të Gjykatës së Lartë Administrative gjatë zvogëlimit të shumës së kompensimit në lidhje me dëmin jopasuror nuk mund të konsiderohet si një kthesë fatkeqe, siç pohohet nga Qeveria. Është e vërtetë se në uljen e shumës, Gjykata e Lartë Administrative e mori gjithashtu si të mirëqenë se dhimbja e vuajtur nga parashtruesja nuk ishte e re. Megjithatë, mosha dhe gjinia e parashtrueses duket se kanë qenë faktorë vendimtarë në vendimin përfundimtar, duke sjellë një ndryshim trajtimi bazuar në ato arsye;
- Gjykata mori gjithashtu kontrastin midis rastit të parashtrueses dhe qasjes së marrë në dy aktgjykime të vitit 2008 dhe 2014, të cilat kishin të bënin me pretendimet për keqpërdorim mjekësor nga dy pacientë meshkuj, pesëdhjetë e pesë dhe pesëdhjetë e nëntë vjeç. Gjykata e Lartë e Drejtësisë zbuloi në ato raste që fakti që burrat nuk mund të kishin më marrëdhënie seksuale normale kishte ndikuar në vetëvlerësimin e tyre dhe kishte rezultuar në një "goditje të jashtëzakonshme" dhe "traumë të rëndë mendore". Nga ato raste rezulton që gjykatat vendore morën në konsideratë faktin se burrat nuk mund të kryenin marrëdhënie seksuale dhe se si kjo kishte ndikuar tek ata, pavarësisht nga mosha e tyre, pa marrë parasysh nëse kishin fëmijë apo jo, dhe nuk kishin marrë në konsideratë ndonjë element tjetër.

Shënim: çështja mbi të cilën GjEDNj-së iu kërkuar të vendoste nuk ishte nëse shumat aktuale të dhëna parashtrueses ishin të sakta. Në vend të kësaj, fokusi i shqyrtimit të GjEDNj-së ishte nëse arsyetimi i Gjykatës së Lartë Administrative çoi në një ndryshim të trajtimit të parashtrueses bazuar në seksin dhe moshën e saj. Gjykata pranon se në vendosjen e kërkesave që lidhen me dëmin jopasuror brenda kuadrit të procedurave të përgjegjësisë, gjykatat vendore mund të thirren për të marrë në konsideratë moshën e paditësve, si në rastin në fjalë. Çështja në fjalë këtu nuk është konsiderata të moshës ose seksit si të tilla, por më tepër supozimi. Sipas mendimit të Gjykatës, këto konsiderata tregojnë paragjykimet që mbizotërojnë mes gjyqësorit në Portugali tashmë të theksuara në raporte ndërkombëtare.

NENI 10 I KEDNJ LIRIA E SHPREHJES

Ndalimi i librave fetarë - Ibragim Ibragimov dhe të tjerët k. Ruisë

Faktet e rastit

Parashtruesi kundërshtoi pa sukses vendosjen e ndalimit të librave nga teologu i mirënjohur klasik mysliman, letërsi e deklaruar ekstremiste.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNj-ja – aspekte kritike

Në përcaktimin e tyre, gjykatat vendase nuk kishin bërë një vlerësim të pavarur të teksteve të kontestuara, por thjesht u mbështetën në një mendim eksperti të kontestuar, i cili shkoi shumë përtej zgjidhjes së çështjeve thjesht gjuhësore dhe psikologjike dhe siguroi gjetjet vendimtare ligjore për natyrën ekstremiste të librave. Ata hodhën poshtë në mënyrë të përmbledhur të gjitha provat e paraqitura nga parashtruesit, të cilat ishin qartazi të rëndësishme për vlerësimin nëse ndalimi i librave ishte i justifikuar.

Pjesët përkatëse të aktgjykimit vendor në rastin e parashtruesit të parë lexohen si më poshtë:

“Kjo rezulton nga librat e Said Nursiut nga koleksioni Risale-I Nur [lista e librave] përmban deklarata që synojnë të nxisin mosmarrëveshje fetare (midis besimtarëve dhe jobesimtarëve, pra për shkak të qëndrimit ndaj fesë) dhe gjithashtu deklarata që vërtetojnë dhe justifikojnë domosdoshmërinë e shpërndarjes së deklaratave të sipërpërmendura.

Librat përmbajnë shprehje verbale që japin përshkrime poshtëruese, vlerësim emocional të pafavorshëm dhe vlerësim negativ të njerëzve në bazë të qëndrimit të tyre ndaj fesë.

Librat përmbajnë propagandë për superioritetin ose mangësinë e qytetarëve në bazë të qëndrimit të tyre ndaj fesë (besimtarë ose jobesimtarë). Ato gjithashtu përmbajnë deklarata që vërtetojnë dhe justifikojnë domosdoshmërinë e përhapjes së ideve dhe pikëpamjeve të tilla botërore.

Gjykata nuk ka asnjë arsye për të dyshuar në këto raporte ekspertësh...”

**NENI 3 I PROTOKOLLIT NR. 1
TË KEDNJ-SË – E DREJTA PËR
TË KANDIDUAR NË ZGJEDHJE**

Arsyet e dhëna nga organi vendimmarrës parlamentar në kuadër të rinumërimit të fletëvotimeve - Mugemangango k. Belgjikës [GC]

Faktet e rastit

Sipas ligjit zgjedhor belg, asamblетë legislative janë vetë kompetente për të verifikuar çdo parregullsi gjatë zgjedhjeve, duke përjashtuar kështu juridiksionin e çdo gjykate apo organi të jashtëm. Pasi kandidoi për zgjedhje në Parlamentin e Rajonit të Walloon-it në vitin 2014, parashtruesi nuk arriti të fitonte një ulëse me vetëm katërmbëdhjetë vota. Pa kërkuar shpalljen e zgjedhjeve të pavlefshme dhe mbajtjen e zgjedhjeve të reja, parashtruesi kërkoi një rishqyrtim të fletëvotimeve që ishin shpallur bosh, të prishura ose të kontestuar (mbi 20,000) dhe një rinumërim të votave të hedhura në mënyrë të vlefshme në zonën e tij zgjedhore. Ndërsa Komiteti i Parlamentit të Walloon-it për Ekzaminimin e Kredencialeve e konstatoi të bazuar ankesën e parashtruesit dhe propozoi të bënte një rinumërim të votave, Parlamenti i Walloon-it, i paformuar ende në kohën konkrete, vendosi të mos e ndiqte këtë përfundim dhe miratoi të gjithë kredencialet e përfaqësuesve të zgjedhur. Parashtruesi u ankua për procedurën e shqyrtimit të ankesës së tij.

Arsyetimi kombëtar i shqyrtuar nga GjEDNj-ja – aspekte kritike

Në rastin e parashtruesit, as Kushtetuta, as ligji, as Rregullorja e Punës e Parlamentit të Walloon-it siç ishte e zbatueshme në kohën konkrete, nuk kishin parashikuar një detyrim për të garantuar masa mbrojtëse që garantonin paanshmërinë e organit vendimmarrës, respektimin e parimit kundërshtues dhe detyrimin për të parashikuar vendime të arsyetuara gjatë shqyrtimit të kredencialeve. Në praktikë, parashtruesi kishte gëzuar përfitimin e disa garancive procedurale gjatë shqyrtimit të ankesës së tij nga Komisioni i Kredencialeve. Ai dhe avokati i tij ishin dëgjuar të dy në një seancë publike dhe Komisioni kishte dhënë arsyet për gjetjet e tij. Për më tepër, vendimi i Parlamentit Walloon-it gjithashtu përmbante arsye dhe parashtruesi ishte njoftuar për këtë. Kjo, megjithatë, bazohej vetëm në diskrecionin ad hoc të organit vendimmarrës. Parlamenti, për shembull, vendosi të mos jepte arsye pse ai u largua nga opinioni i Komisionit, edhe pse Komisioni kishte shprehur pikëpamjen, në të njëjtat arsye që iu referua nga Parlamenti, se ankesa e parashtruesit ishte e pranueshme dhe e mirë-themeluar dhe se të gjitha fletëvotimet nga zona e parashtruesit duhet të rinumërohen.

Vlerësimi i GjEDNj-së – të metat e vendimeve kombëtare dhe mësimet e nxjerra

Në konstatimin e shkeljes së Nenit 3 të Protokollit nr. 1 të KEDNj-së, GjEDNj-ja vlerësoi se:

- procedura në fushën e mosmarrëveshjeve zgjedhore duhej të garantonte një vendim të drejtë, kundërshtues, objektiv dhe mjaftueshëm të arsyetuar. Në veçanti, ankuesit duhej të kishin pasur mundësinë të shprehnin pikëpamjet e tyre dhe të parashtronin çdo argument që ata e konsideronin të rëndësishëm për mbrojtjen e interesave të tyre me anë të një procedure me shkrim ose, sipas rastit, në një seancë dëgjimore publike;
- duhej të ishte e qartë nga deklaratat publike e arsyeve nga organi përkatës vendimmarrës se argumenteve të ankuesve u ishte dhënë një vlerësim i duhur dhe një përgjigje e duhur;
- në mungesë të një procedure të përcaktuar në instrumentet rregullatore në fuqi, masat mbrojtëse (të pamjaftueshme) që i ishin dhënë parashtruesit kishin qenë rezultat i vendimeve diskrete ad hoc të marra nga Komisioni i Kredencialeve dhe Parlamenti plenar i Walloon-it. Ato nuk kishin qenë as të qasshme dhe as të parashikueshme në kërkesën e tyre;
- shumica e këtyre masave mbrojtëse i ishin dhënë parashtruesit vetëm përpara Komisionit të Kredencialeve, i cili nuk kishte asnjë kompetencë vendimmarrje dhe konkluzionet e të cilit nuk ishin ndjekur nga Parlamenti i Walloon-it, pa shpjegime të qarta.

Shënim! Kur masat mbrojtëse që i ofrohen parashtruesit kanë bazë diskrecionale, ato nuk ofrojnë garanci të mjaftueshme për parandalimin e arbitraritetit!

**PËRVOJA KOMBËTARE
SHEMBUJ TË PRAKTIKËS
GJYQËSORE**

Hyrje

Obligimi i gjykatave në Kosovë* që të arsyetojnë vendimet e tyre buron nga Kushtetuta dhe më tej materializohet përmes ligjeve themelore procedurale, përkatësisht: Kodit të Procedurës Penale, Ligjit për Procedurën Kontestimore, Ligjit për Procedurën e Përgjithshme Administrative dhe Ligjit për Procedura Përmbarimore. Neni 31 i Kushtetutës parashikon të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, i cili përfshin të drejtën për vendimmarrje të arsyetuar si përbërës thelbësor të saj. Neni 22 i Kushtetutës ofron një listë të konventave kryesore ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, duke filluar nga KEDNJ-ja, të cilat janë drejtpërdrejt të zbatueshme në Kosovë*. Më tej, Neni 53 i Kushtetutës parashikon se të drejtat e njeriut të garantuara me Kushtetutë interpretohen në përputhje me vendimet gjyqësore të GjEDNJ-së.

Seksioni në vijim ofron një përmbledhje të praktikës gjyqësore kombëtare, e përbërë nga disa vendime të rëndësishme gjyqësore, të cilat ilustrojnë shembuj pozitivë dhe negativë mbi arsyetimin gjyqësor. Pika e referencës për përzgjedhjen e lëndëve janë të drejtat e para para me Kapitullin II të Kushtetutës së Kosovës*.

Shumica e lëndëve të përzgjedhura pasqyrojnë vendimet e gjykatave të rregullta, të cilat më vonë janë shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese nën këndin e arsyetimit. Listës së lëndëve të përzgjedhura i janë shtuar edhe disa lëndë që janë gjykuar vetëm nga gjykatat e rregullta. Përzgjedhja e lëndëve ka prioritetizuar vendimet me të meta në arsyetimin gjyqësor. Rastet të cilat karakterizohen me arsyetim të pamjaftueshëm nga të gjitha gjykatat, përfshirë edhe Gjykatën Kushtetuese, janë shpjeguar me komente shtesë nga autorët e këtij Manuali.

* Të gjitha referencat për Kosovën, si për territorin, institucionet apo popullsinë, në këtë tekst duhet të nënkuptohet në pajtim të plotë me Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara dhe pa paragjykim për statusin e Kosovës.

NENI 29 I KUSHTETUTËS - E DREJTA PËR LIRI DHE SIGURI

Gjykata themelore: Mungesa e arsytimit objektiv për caktimin e paraburgimit në rast aksidenti trafiku

Faktet e rastit

Rasti kishte të bënte me një femër e cila shkaktoi një aksident trafiku, në të cilin goditi një këmbësor i cili mori lëndime të rënda. Parashtruesja i ofroi kujdesin e parë shëndetësor këmbësorit të lënduar, njoftoi policinë dhe ambulancën dhe i priti në vendin e aksidentit në trafik. Ajo shkoi vullnetarisht në stacionin policor ku u arrestua menjëherë nga policia. Rasti nuk rezultoi me fatalitet dhe parashtruesja nuk kishte precedentë penalë, as ndonjë kundërvajtje dhe vepra e trafikut ishte kryer nga pakujdesia. Parashtruesja ishte gazetare i njërës prej mediave më të mëdha në Kosovë*. Pas arrestimit të saj nga Policia, me kërkesë të Prokurorit të Shtetit, parashtrueses i është caktuar masa e paraburgimit për 30 ditë, për t'u liruar pas 18 ditëve të paraburgimit.

Çështjet në fjalë

Çështja kryesore në këtë rast është nëse vendimi për caktimin e paraburgimit për një aksident trafiku ishte arbitrar, i paarsyeshëm dhe joproporcional. Të gjitha këto janë elemente të së drejtës për liri dhe siguri, të parashikuara në Nenin 29 të Kushtetutës.

Arsyetimi i Gjykatës Themelore

– aspekte kritike

Prokurori i Shtetit kërkoi nga Gjykata Themelore caktimin e masës së paraburgimit, me arsyetimin se i dyshuari mund të përsërisë veprën penale, të arratiset ose të ndikojë te dëshmitarët. Mbrojtja e kundërshtoi kërkesën e prokurorit, me arsyetimin se i akuzuari ishte gazetar e njohur, vepra ishte kryer nga pakujdesia dhe se e akuzuara nuk do të tentonte të ndikojë mbi dëshmitarët pasi ajo vetë ka njoftuar policinë për rastin. Mbrojtja po ashtu argumentoi se nuk kishte rrezik që gazetarja e akuzuar të përsëriste veprën penale (aksidentin e komunikacionit) dhe se ajo asnjëherë nuk ishte gjobitur në komunikacion, e lëre më ndonjë veprë penale që kishte të bënte me rrezikimin e sigurisë së komunikacionit publik.

Gjykata Themelore aprovoi kërkesën e prokurorit dhe caktoi masën e paraburgimit në kohëzgjatje prej 30 ditësh.

Megjithatë, vendimi i Gjykatës Themelore nuk ka përmbushur standardin e arsyetimit të mirë për sa vijon:

- kërkesa e Prokurorit të Shtetit është arsyetuar në gjuhën standarde, duke iu referuar vetëm dispozitave specifike të Kodit të Procedurës Penale, pa i shtjelluar ato;
- Vendimi i Gjykatës Themelore është arsyetuar edhe me shprehje të përgjithshme formulaike, pa arsyetim të mjaftueshëm objektiv;

Gjykata Themelore nuk ka elaboruar domosdoshmërinë e caktimit të paraburgimit për dallim nga masat më të lehta të parapara në Kodin e Procedurës Penale, siç janë arresti shtëpiak, premtimi i të pandehurit që të mos largohet nga vendbanimi aktual; ndalimi për t'iu afruar një vendi apo personi të caktuar, lirimi me kusht etj.).

Shënim: Vendimi i Gjykatës Themelore është konfirmuar nga Gjykata e Apelit. Megjithatë, pas 18 ditësh paraburgim gazetarja është liruar nga paraburgimi (me vendim të Gjykatës Themelore).

Gjykata Kushtetuese: Mungesa e arsytimit të mjaftueshëm për paraburgimin e zgjatur

Faktet e rastit

Parashtruesi u vendos në paraburgim më 31 korrik 2010. Prokurori Publik i Qarkut, më 16 shkurt 2011, ka ngritur aktakuzë kundër tij, për shkak të dyshimit të bazuar se ka kryer veprat penale “nxitje në kryerjen e veprës penale të vrasjes së rëndë”, paraburgimi i tij në pritje të gjykitimit ka zgjatur deri më 3 shtator 2012, kur Gjykata e Qarkut ka dhënë vendimin, i cili e ka shpallur fajtor dhe e ka dënuar me burgim. Gjykata e Apelit mbështeti ankesën e të akuzuarit, duke urdhëruar rigjykim. Rrjedhimisht, si rezultat i aktgjykitimit të Gjykatës së Apelit, me të cilin lënda u kthye në rigjykim, periudha e dytë e paraburgimit filloi më 26 nëntor 2013 dhe vazhdoi deri më 6 prill 2018, kur u dha aktgjykimi i Gjykatës Themelore, me të cilin parashtruesi u shpall fajtor dhe u dënuar me burgim efektiv. Në total, i pandehuri (parashtruesi) është mbajtur në paraburgim për rreth 8 vite dhe pjesa më e madhe e asaj periudhe ka qenë në fazën e paraburgimit.

Çështjet në fjalë

Pyetja kryesore në këtë rast ishte nëse periudha e zgjatur e kohës që i pandehuri kaloi në paraburgim dhe gjuha formulaike e vendimeve të gjykatës që urdhëronin paraburgimin, shkelnin garancitë e Nenit 29 të Kushtetutës [E Drejta për liri dhe siguri].

Arsyetimi i Gjykatës Supreme i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese – aspekte kritike

Gjykata Kushtetuese konstatoi se arsyetimet e vendimit të Gjykatës Themelore për caktimin e paraburgimit, të konfirmuara nga Gjykata e Apelit dhe Gjykata Supreme, nuk e arsyetonin vazhdimin e paraburgimit ndaj të pandehurit. Lidhur me këtë, Gjykata Kushtetuese kishte marrë parasysh se Gjykata Themelore kishte arsyetuar se ekziston dyshimi i bazuar për kryerjen e veprës penale, kështu që ekzistonte bazë ligjore për vazhdimin e paraburgimit për këto arsye:

- 1) serioziteti i veprës penale
- 2) mënyra e kryerjes së veprës penale dhe rrethanat dhe mjedisi në të cilin është kryer vepra penale
- 3) fakti se marrëdhëniet ndërmjet familjes së të pandehurit me familjen e viktimës ishin ende të tensionuara dhe se
- 4) rreziku që nëse lirohet, i pandehuri mund të kryejë vepër penale ose të kryejë vepra të ngjashme.

Në lidhje me vazhdimin e paraburgimit të parashtruesit, gjetjet dhe arsyetimet e gjykatave të shkallës së parë dhe të dytë u miratuan plotësisht nga Gjykata Supreme.

Gjykata Kushtetuese nuk e konsideroi këtë të pranueshme. Më tej, Gjykata Kushtetuese konstatoi se:

- Gjykata Themelore në pesë vendime për vazhdimin e paraburgimit kishte aplikuar në vazhdimësi arsyetim identik;
- Arsyetimi i Gjykatës Themelore, i konfirmuar nga Gjykata e Apelit dhe Gjykata Supreme, ishte i përgjithësuar, stereotip dhe i pamjaftueshëm, pa argumente bindëse për faktet dhe rrethanat konkrete të rastit;
- Gjykatat e rregullta gjithashtu nuk kishin dhënë arsyetim konkret dhe të mjaftueshëm se pse masat alternative (më pak të rënda se paraburgimi) nuk ishin të zbatueshme në këtë rast;
- Argumenti i dhënë në vendimet e tri gjykatave të rregullta – veçanërisht fakti se marrëdhëniet ndërmjet familjeve të të pandehurit dhe viktimës ishin ende të tensionuara dhe besohet se nëse lirohet i pandehuri mund të përsërisë veprën penale – nuk mund të jetë një bazë e pacaktuar për vazhdimin e ndalimit.

Prandaj, Gjykata Kushtetuese konkludoi se vendimet e gjykatave të rregullta kishin shkelur Nenin 29 [E drejta për liri dhe siguri], të Kushtetutës, në lidhje me Nenin 5 (E drejta për liri dhe siguri), të KEDNj-së.

Shënim: Aktgjykimi i Gjykatës Kushtetuese në këtë rast u dha më shumë se një vit e gjysmë pasi parashtruesi, i cili mbahej në paraburgim, paraqiti ankesën kushtetuese.

**NENI 31 I KUSHTETUTËS
- E DREJTA PËR GJYKIM TË DREJTË
DHE TË PAANSHËM**

Gjykata Kushtetuese: Mos adresimi i kërkesës për përjashtim të gjyqtarit

Faktet e rastit

Parashtruesi ishte një kompani e cila kishte marrëdhënie kontraktuale me një kompani tjetër (shoqëri partnere). Pas dështimit të pretenduar të kompanisë partnere për të përbushur detyrimet që dalin nga kjo kontratë, parashtruesi ka filluar procedurën përmbaremore në Gjykatën Themelore. Kjo kërkesë është aprovuar nga Gjykata Themelore, por pas ankesës së kompanisë partnere, Gjykata e Apelit e ka prishur vendimin dhe e ka kthyer lëndën për rigjykim në Gjykatën Themelore. Gjykata Themelore, duke vepruar në rigjykim, e aprovoi si të bazuar kundërshtimin e shoqërisë partnere. Pas ankimit të parashtruesit në Gjykatën e Apelit, parashtruesi paraqiti gjithashtu një kërkesë për përjashtimin e një gjyqtari nga shqyrtimi i rastit të parashtruesit. Parashtruesi shprehu dyshime lidhur me paanshmërinë e gjyqtarit në fjalë.

Gjykata e Apelit e rrëzoi si të pabazuar ankesën e parashtruesit, por nuk e trajtoi fare kërkesën e parashtruesit për përjashtimin e gjyqtarit nga shqyrtimi i lëndës. Për më tepër, lënda e parashtruesit u gjykua në Gjykatën e Apelit vetëm nga ai gjyqtar, si gjyqtar i vetëm.

Çështjet në fjalë

Çështja kyçe në këtë rast ishte pretendimi për shkeljen e tri parimeve, të cilat janë të mishëruara në të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm: (i) paanshmëria e gjykatës; (ii) vendimet e arsyetuara; dhe (iii) zgjatja e tepruar e procedurave.

Arsyetimi i Gjykatës së Apelit i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese

– aspekte kritike

Gjykata Kushtetuese vlerësoi se pretendimi i parashtruesit në lidhje me shkeljen e parimit të paanshmërisë së gjykatës lidhej në thelb me pretendimin për mungesën e arsytimit të vendimit të Gjykatës së Apelit. Prandaj, Gjykata i trajtoi së bashku dy pretendimet e para.

Lidhur me pretendimin për shkeljen e parimit të paanshmërisë së gjykatës, Gjykata Kushtetuese theksoi se:

- parashtruesi nuk kishte marrë kurrë përgjigje për kërkesën për përjashtimin e gjyqtarit. Për më tepër, ai gjyqtar i caktuar, përjashtimi i të cilit ishte kërkuar nga parashtruesi, e kishte vendosur për rastin si gjyqtar i vetëm. Edhe pse parashtruesi ngre pretendime për paanshmërinë e gjykatës (gjyqtarit), thelbi i argumenteve të paraqitura prej tij lidhet me mospërfilljen e plotë nga Gjykata e Apelit të kërkesës së tij për përjashtimin e gjyqtarit nga vendimmarrja në rastin e tij;
- pa paragjykuar vërtetësinë e pretendimeve të parashtruesit për mungesën e paanshmërisë së gjyqtarit, ajo nuk mund të anashkalonte faktin se Gjykata e Apelit ka qëndruar plotësisht e heshtur për pretendimin madhor të parashtruesit lidhur me kërkesën për përjashtimin e atij gjyqtari nga vendimmarrje.

Për rrjedhojë, Gjykata Kushtetuese konstatoi se mos adresimi i kërkesës së parashtruesit për përjashtimin e gjyqtarit konkret nga procedura e vendimmarrjes pranë kësaj gjykate, si dhe mosarsyetimi i vendimit të Gjykatës së Apelit në lidhje me pretendimin e parashtruesit për paanshmërinë e gjyqtarit përbënte një të metë të pakapërcyeshme të aktgjyqimit – sipas kuptimit të Nenit 31 të Kushtetutës, në lidhje me Nenin 6 të KEDNj-së.

Gjykata Kushtetuese: Mospërkthimi i autopsisë së viktimës në procedurë penale

Faktet e rastit

Parashtruesi është dënuar nga Gjykata e Qarkut për vrasje dhe posedim, kontroll, posedim ose përdorim të paautorizuar të armëve. Ankesa e parashtruesit u refuzua nga Gjykata Supreme. Pas disa muajsh, parashtruesi (atëherë i përfaqësuar nga një avokat tjetër) paraqiti një kërkesë në Gjykatën e Qarkut duke kërkuar rihapjen e procedurës. Arsyet përfshinin, por nuk u kufizuan në, faktin se kishte një raport jo të plotë të autopsisë mbi shkaqet e vdekjes dhe se raporti i autopsisë ishte vetëm në anglisht – një gjuhë që parashtruesi nuk e kuptonte. Gjykata e Qarkut e refuzoi kërkesën, me arsyetimin se çështja ishte res judicata dhe ky vendim u mbështet nga Gjykata Supreme, e cila refuzoi ankesën e parashtruesit.

Çështjet në fjalë

Çështja kyçe ishte pretendimi se raporti i autopsisë për të ndjerin ishte në anglisht dhe jo në shqip dhe kështu parashtruesi dhe avokati i tij nuk kishin mundësi të vinin në dyshim raportin e autopsisë, i cili ishte një provë e rëndësishme në këtë rast. Kjo ndërhynte në të drejtën për pjesëmarrje efektive në gjykim si dhe në parimin e gjyimit kundërshtues.

Arsyetimi i Gjykatës Kushtetuese – aspekte kritike

Gjykata Kushtetuese e shqyrtoi rastin tërësisht nga këndvështrimi formalist i mos shterjes së mjeteve juridike nga ana e parashtruesit në procedurën në gjykatat e rregullta, pasi ai nuk e ngriti çështjen e gjuhës së autopsisë në procedurën fillestare. Për rrjedhojë, Gjykata Kushtetuese e shpalli kërkesën të papranueshme për mos shterjen e mjeteve juridike. Në arritjen e këtij konkluzioni, Gjykata Kushtetuese nuk shpjegoi dallimin ndërmjet aspekteve materiale dhe procedurale të shterimit të mjeteve juridike vendore, as nuk shtjelloi rrethanat e rastit në dritën e jurisprudencës së GjEDNj-së e cila kërkon njëfarë niveli fleksibiliteti gjatë vlerësimit të shterimit të mjeteve juridike. Gjithashtu, Gjykata Kushtetuese nuk ka bërë asnjë analizë se si gjykatat e rregullta kanë zbatuar dispozitat e Kodit të Procedurës Penale lidhur me propozimet për rihapjen e procedurës penale.

Faktet e rastit

Pas një aksidenti me fatalitet, parashtruesi, i cili ishte i siguruar nga kompania e sigurimit BKS, u dënua për veprën penale të rrezikimit të trafikut publik. Kompania e sigurimit të viktimës i kishte kompensuar familjes së të ndjerit në shumë prej 36,000.00€. Në vitin 2015, e njëjta kompani i është drejtuar BKS-së me kërkesë për kompensim në bazë të së drejtës së zëvendësimit të përcaktuar me Ligjin për Marrëdhëniet e Detyrimeve (LMD) dhe në mungesë të marrëveshjes me kompaninë BKS, ka paraqitur padi në Gjykatën Themelore. Gjykata Themelore miratoi një aktgjykim, duke kërkuar që BKS t'i paguajë kompanisë së sigurimit të viktimës shumën e kompensimit prej 36,000.00€, duke përfshirë edhe kamatat prej 12% deri në pagesën përfundimtare. Ky vendim është konfirmuar nga Gjykata e Apelit dhe Gjykata Supreme. Ky i fundit megjithatë ka përcaktuar që kamata vjetore të jetë tetë (8%) për qind në vit, bazuar në Nenin 382 të LMD-së dhe jo dymbëdhjetë (12%) për qind në vit, bazuar në Nenin 26 të Ligjit për Sigurimin e Detyrueshëm, siç kishin vendosur gjykatat e nivelit më të ulët.

Çështjet në fjalë

Ndërsa Gjykata Supreme u largua nga praktika e saj e mëparshme, faktet e rastit ngrenë një çështje në lidhje me parimin e sigurisë juridike dhe të drejtën për një vendim gjyqësor të arsyetuar, të dyja këto janë elemente thelbësore të së drejtës për një gjykim të drejtë dhe të paanshëm (Neni 31 i Kushtetutës).

Arsyetimi i Gjykatës Supreme i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese – aspekte kritike

Për sa i përket pretendimit për shkeljen e parimit të sigurisë juridike, Gjykata Kushtetuese iu referua të ashtuquajturit test të aplikuar nga GjEDNj-ja për konstatimin e divergjencës gjyqësore në dritën e parimit të sigurisë juridike. Në kuadër të testit të GjEDNj-së, në lidhje me pretendimin për shkeljen e parimit të sigurisë juridike, Gjykata Kushtetuese konstatoi se:

- në rastin në shqyrtim nuk është provuar ekzistenca e dallimeve “të thella dhe të gjata” në lidhje me konsistencën e praktikës gjyqësore të Gjykatës Supreme;
- ekziston një mekanizëm për administrimin e duhur të drejtësisë dhe për rishikimin e ndryshimeve në praktikën gjyqësore;
- Gjykata Supreme më 1 dhjetor 2020 ka nxjerrë një “Opinion Ligjor për kamatën, shumën dhe periudhën kohore të llogaritjes në Ligjin në fuqi”;
- mundësia e vendimeve kontradiktore është tipar i qenësishëm i çdo sistemi gjyqësor i cili bazohet në një rrjet gjykatash të gjykimit dhe apelit me autoritet mbi fushën e juridiksionit të tyre;
- cili ligj duhet të zbatohet në rrethanat e rastit në fjalë është prerogativë dhe detyrë e Gjykatës Supreme; dhe se,
- roli i Gjykatës Supreme është pikërisht zgjidhja e mosmarrëveshjeve të tilla.

Tash e tutje, Gjykata Kushtetuese konkludoi se aktgjykimi i kontestuar i Gjykatës Supreme nuk kishte cenuar parimin e sigurisë juridike.

Lidhur me pretendimin për shkeljen e së drejtës për vendim të arsyetuar, Gjykata Kushtetuese vlerësoi se Gjykata Supreme kishte shpjeguar pse në rastin e parashtruesit të kërkesës zbatohet norma e përcaktimit të kamatës së mospagesës prej 8%. Më tej, aktgjykimi i Gjykatës Supreme përmbante një lidhje logjike ndërmjet bazës ligjore, arsyetimit dhe konkluzioneve të nxjerra. Si pasojë logjike ndërmjet bazës ligjore, arsyetimit dhe konkluzioneve rezultoi se aktgjykimi i kundërshtuar i Gjykatës Supreme plotëson kërkesën e një vendimi të arsyetuar.

Prandaj, Gjykata Kushtetuese konkludoi se, në rrethanat e rastit në fjalë, nuk ka pasur shkelje të Nenit 31 [E drejta për gjykim të drejtë dhe të paanshëm] të Kushtetutës në lidhje me Nenin 6.1 (E drejta për gjykim të drejtë) të KEDNj-së.

Gjykata Kushtetuese: mos shqyrtimi nga gjykata i parashtrësës me shkrim të palës në procedurën penale

Faktet e rastit

Prokuroria Speciale ka ngritur aktakuzë kundër parashtruesit dhe një të dyshuari tjetër për veprën penale të keqpërdorimit të pozitës zyrtare. Gjykata Themelore vendosi të lirojë parashtruesin dhe të akuzuarin tjetër nga akuzat. Gjykata e Apelit e hodhi poshtë si të pabazuar ankesën e Prokurorisë Speciale. Prokurori i Shtetit parashtoi kërkesë për mbrojtjen e ligjshmërisë në Gjykatën Supreme, ndërsa Gjykata Supreme ia kishte dërguar një kopje të kërkesës parashtruesit dhe personave të tjerë të akuzuar për t'u mundësuar që të paraqesin përgjigjen e tyre ndaj pretendimeve të Prokurorit të Shtetit. Parashtruesi i kërkesës në Gjykatën Supreme ka paraqitur një parashtrësë (përgjigje) me shkrim kundër kërkesës së Prokurorit të Shtetit për mbrojtjen e ligjshmërisë. Gjykata Supreme ka aprovuar pjesërisht kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë të paraqitur nga Prokurori i Shtetit dhe e shpalli parashtruesin fajtor për veprën penale. Parashtrimi me shkrim i parashtruesit nuk u shqyrtua në aktgjykimin e Gjykatës Supreme.

Çështjet në fjalë

Barazia e armëve dhe parimi i gjyimit kundërshtues janë shqyrtuar duke pasur parasysh se Gjykata Supreme nuk e kishte shqyrtuar fare përgjigjen e parashtruesit të kërkesës për mbrojtjen e ligjshmërisë së Prokurorit të Shtetit.

Arsyetimi i Gjykatës Supreme i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese

– aspekte kritike

Në konstatimin e shkeljes së të drejtës për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, Gjykata Kushtetuese sqaroi se:

- detyrimi i gjykatave për të njoftuar palën për ushtrimin e mjetit juridik ndaj tyre nga pala kundërshtare nuk është qëllim në vetvete, por është një hap i domosdoshëm procedural për të mundësuar trajtimin e barabartë të palëve;
- palët në një proces gjyqësor duhet të jenë në gjendje të kundërshtojnë pretendimet dhe argumentet e palës kundërshtare dhe të paraqesin rastin e tyre në mënyrë efektive;
- gjykatat e rregullta nuk duhet të mjaftohen vetëm me faktin se palët kanë marrë njoftimin për ushtrimin e mjetit juridik kundër tyre (qasja formaliste), por duhet t'u sigurojnë palëve që pikëpamjet dhe argumentet e tyre janë shqyrtuar dhe vlerësuar në mënyrë të rregullt, në mënyrë që të garantohet mbrojtja sa më efektive ndaj pretendimeve të ngritura ndaj tyre (qasja substanciale);
- mos shqyrtimi i kundërshtimeve dhe argumenteve të palëve i vendos ato automatikisht në disavantazh të konsiderueshëm ndaj palës kundërshtare;
- Gjykata Supreme është mjaftuar vetëm me plotësimin e aspekteve formale-procedurale, duke i dërguar parashtruesit vetëm njoftimin për ushtrimin e mjetit juridik ndaj tij, por nuk ka shqyrtuar fare përgjigjen e paraqitur nga parashtruesi;
- Gjykata Supreme nuk dha asnjë arsyetim në aktgjykimin e saj se përse përgjigja e parashtruesit nuk u mor parasysh;
- Gjykata Supreme kishte vepruar ndryshe ndaj të bashkëpandehurit tjetër në këtë rast, përgjigja e të cilit ishte shqyrtuar nga Gjykata Supreme;
- kështu, parashtruesi i kërkesës ishte vënë në disavantazh të konsiderueshëm vis-à-vis Prokurorit të Shtetit, duke u privuar nga mundësia që të ketë një ballafaqim real dhe përmbajtësor me argumentet dhe pretendimet e paraqitura nga Prokurori i Shtetit, si palë kundërshtare në procedurë..

Për rrjedhojë, Gjykata Kushtetuese konkludoi se aktgjykimi i kundërshtuar i Gjykatës Supreme është marrë në kundërshtim me parimin e barazisë së armëve dhe parimin kundërshtues, si elementë thelbësorë të së drejtës për gjykim të drejtë dhe të paanshëm.

Gjykata Kushtetuese: mos zbatimi i vendimit përfundimtar të procedurës administrative

Faktet e rastit

Autoritetet përkatëse komunale kishin nxjerrë vendimin për “pezullimin e përkohshëm” të parashtruesit nga vendi i punës, Udhëheqës i Parandalimit dhe Hetimit të Zjarrit, deri në përfundimin e procedurës për konstatimin e përgjegjësisë së tij disiplinore. Ndërkohë, parashtruesi i kërkesës është ankuar në Këshillin e Pavarur Mbikëqyrës të Kosovës (në tekstin e mëtejshëm: KPMK). KPMK-ja e aprovoi pjesërisht ankesën e parashtruesit dhe urdhëroi Komunën që të zhvillojë një procedurë të re disiplinore kundër parashtruesit, në përputhje me dispozitat ligjore në fuqi. Kështu, KPMK-ja nuk ka kërkuar nga Komuna që ta rikthejë parashtruesin në pozitën e tij, por të zhvillojë dhe përfundojë procedurën disiplinore.

Ndërkohë, rasti i parashtruesit është zhvilluar paralelisht me procedura administrative, kontestimore dhe përmbartuese, ku janë nxjerrë një sërë vendimesh në favor por edhe kundër parashtruesit. Vendimi përfundimtar për rastin e parashtruesit është marrë nga Gjykata e Apelit, në vitin 2018, e cila e ka hedhur poshtë kërkesëpadinë e parashtruesit si të papranueshme për shkak të ekzistimit të procesit gjyqësor.

Çështjet në fjalë

Çështja në fjalë në këtë rast ishte “pezullimi i përkohshëm” nga puna i parashtruesit, i cili zgjati për pesëmbëdhjetë vjet; procedurat e shumta gjyqësore joefektive për realizimin e të drejtës së parashtruesit dhe mospërmbartimin e vendimit të formës së prerë të KPMK-së për këtë çështje. Kjo cenoi të drejtën e parashtruesit për gjykim të drejtë, të drejtën për mjete juridike efektive dhe të drejtën për mbrojtje gjyqësore të të drejtave.

Arsyetimi i Gjykatës Supreme i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese

– aspekte kritike

Gjykata Kushtetuese fillimisht theksoi se KPMK-ja është institucion i pavarur i themeluar me Kushtetutë, i cili ka karakteristikat e një gjykate për shërbyesit civilë, në kuptim të Nenit 6 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Prandaj, vendimet e KPMK-së janë të detyrueshme.

Më tej, Gjykata Kushtetuese specifikisht theksoi se:

- vendimi i KPMK-së në favor të parashtruesit të kërkesës është mbështetur në procedurën përmbartimore nga Gjykata e Apelit, si shkallë e fundit, në vitin 2015 dhe 2017.
- Gjykata Kushtetuese theksoi se do të ishte e pakuptimtë nëse sistemi juridik i Kosovës* do të lejonte që një vendim përfundimtar dhe i detyrueshëm në procedurën administrative të mbetet i paefektshëm, në favor të njëres palë.
- Rezulton se parashtruesi nuk ishte në gjendje të zbatonte një vendim në favor të tij nga KPMK-ja, edhe pse parashtruesi kishte përdorur mjete juridike në dispozicion të tij. Gjykata nënvizoi se KPMK-ja ka statusin e gjykatës për shërbyesit civilë.

Rrjedhimisht, Gjykata Kushtetuese konstatoi se mos ekzistenca e mjeteve juridike efektive për përmbartimin e vendimit të KPMK-së, të cilat janë vërtetuar nga gjykatat, cenon të drejtën për mjete juridike efektive, të garantuara me Nenin 32 dhe të drejtën për mbrojtjen gjyqësore të të drejtave, e garantuar me Nenin 54 të Kushtetutës, në lidhje me të drejtën për një mjet efektiv, të garantuar me Nenin 13 të KEDNj-së.

Gjykata Kushtetuese: Statusi juridik i parashtruesit si person zyrtar; aplikimi i analogjisë në procedurën penale; pranimi i korrespondencës elektronike si provë në procedurë penale

Faktet e rastit

Gjykata Kushtetuese ka vendosur dy herë për këtë rast.

Parashtruesi ishte shtetas i huaj i cili ishte drejtor i një organizate joqeveritare (në tekstin e mëtejshëm: OJQ), në vendin e tij të lindjes. Kjo OJQ ka fituar një kontratë publike për disa punë publike specifike në Kosovë*, në një procedurë tenderimi. Prokurori ka ngritur aktakuzë kundër parashtruesit me arsyetimin se në bashkëkryerje ka kryer veprën penale “mashttrim në detyrë”. Gjykata Themelore shpalli fajtor parashtruesin dhe të akuzuarit e tjerë dhe e dënoi me burgim në afat prej gjashtë muajsh, duke e zëvendësuar dënimin me burgim me gjobë në shumë prej 10,000 euro. Gjykata Themelore, në bazë të Ligjit për Prokurim Publik, e cilësoi parashtruesin si “përfaqësues të kompanisë”, me statusin e “personit zyrtar”. Parashtruesi e ankmoi këtë aktgjykim, me arsyetimin se: Gjykata Themelore në mënyrë të paligjshme refuzoi të lexojë si provë një korrespondencë elektronike; nuk është vërtetuar se parashtruesi i kërkesës ka kryer veprën penale për të cilën akuzohej, përkatësisht veprën penale të mashtërimit në detyrë, sepse në kohën e kryerjes së veprës penale të pretenduar nuk ka pasur statusin e personit zyrtar. Edhe Prokuroria ka bërë ankesë, duke kërkuar sanksione më të rënda ndaj parashtruesit. Gjykata e Apelit rrëzoi ankesën e parashtruesit dhe pranoi ankesën e Prokurorisë dhe ia rriti dënimin parashtruesit nga gjashtë muaj në një vit burgim efektiv. Parashtruesi i kërkesës ka paraqitur kërkesë për mbrojtjen e ligjshmërisë në Gjykatën Supreme, e cila ka aprovuar si të bazuar kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë të parashtruar nga parashtruesi dhe e ka kthyer rastin për rigjykim në Gjykatën e Apelit. Gjykata Supreme arsyetoi se Gjykata e Apelit e ndryshoi vendimin e Gjykatës Themelore në dëm të parashtruesit, pa mbajtur seancë gojore. Në rigjykim, Gjykata e Apelit vendosi të njëjtin sanksion ndaj parashtruesit. Në pretendimin e parë të parashtruesit, Gjykata e Apelit ka ripërsëritur arsyetimin e Gjykatës Themelore për refuzimin si provë të komunikimit elektronik ndërmjet personave të tretë, me arsyetimin si në vijim: nuk dihej nga cila pajisje janë nxjerrë këto komunikime; nuk ka pasur ekspertizë në lidhje me këto komunikime; për pranimin e këtyre provave ishte e nevojshme paraprakisht të kishte një urdhër të posaçëm nga gjykata për përgjimin e tyre. Lidhur me statusin e të akuzuarit (parashtruesit), Gjykata e Apelit arsyetoi se fakti është se parashtruesi është shtetas i një shteti tjetër dhe se organizata e tij është e themeluar në një shtet tjetër. Mirëpo, nga ky fakt nuk mund të konstatohet se i akuzuari (parashtruesi) nuk ka pasur cilësinë e personit zyrtar, sepse sipas Ligjit për Prokurim Publik OJQ-ja e tij kishte marrë pjesë në tender në Kosovë* si operator ekonomik. Kundër aktgjykimit të Gjykatës së Apelit parashtruesi ka paraqitur kërkesë për mbrojtje të ligjshmërisë në Gjykatën Supreme, por kjo kërkesë është refuzuar.

Parashtruesi paraqiti një kërkesë në Gjykatën Kushtetuese kundër aktgjykimit të Gjykatës Supreme. Në kërkesën e tij, parashtruesi ngriti dy pretendime kryesore: (i) shkelje e parimit të barazisë së armëve dhe parimit kundërshtues, si rezultat i refuzimit të një prove shumë të rëndësishme të propozuar prej tij në gjykata; dhe (ii) interpretimi i gabuar i ligjit nga gjykatat e rregullta si rezultat i kualifikimit të tij si person zyrtar, për shkak të aplikimit të analogjisë nga gjykatat e rregullta në procedurën penale (gjë që shprehimisht është e ndaluar me Kodin Penal).

Gjykata Kushtetuese konstatoi shkelje të së drejtës për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, për shkak se gjykatat e rregullta nuk kishin ofruar arsyetim për kualifikimin e parashtruesit si person zyrtar. Pas rigjykimit nga Gjykata Supreme, e cila konfirmoi vendimin e saj të mëparshëm, parashtruesi paraqiti sërish kërkesë në Gjykatën Kushtetuese, duke kundërshtuar atë vendim të Gjykatës Supreme. Gjykata Kushtetuese deklaroi të papranueshme kërkesën e dytë të parashtruesit, si qartazi të pabaza.

Çështjet në fjalë

Kishte dy çështje kryesore në këtë rast:

- 1) nëse gjykatat e rregullta kanë shkelur parimin e barazisë së armëve dhe gjykimit kundërshtues kur kanë refuzuar kërkesën e parashtruesit për leximin (pranimin) si provë të korrespondencës elektronike ndërmjet zëvendës drejtorit të organizatës së parashtruesit dhe zyrtarit nga institucioni publik në Kosovë*, që lidhej me kontratën e tenderit;
- 2) nëse Gjykata Kushtetuese dhe gjykatat e rregullta kanë bërë një interpretim të qartë arbitrar të ligjit me rastin e kualifikimit të një përfaqësuesi të një OJQ-je të huaj si person zyrtar në Kosovë*.

Arsyetimi i Gjykatës Supreme i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese

– aspekte kritike

Gjykata Kushtetuese, shqyrtoi pretendimin e parashtruesit për shkeljen e të drejtës së tij për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, duke shqyrtuar veçmas:

- pretendimin e shkeljes së parimit të barazisë së armëve dhe parimit të procedurave kundërshtuese, si rezultat i refuzimit të provave të propozuara nga parashtruesi;
- pretendimi për zbatimin qartazi të gabuar të ligjit në kualifikimin e parashtruesit si person zyrtar, i cili në të njëjtën kohë ka shkelur ndalimin e analogjisë në rastet penale..

Në lidhje me pretendimin e parashtruesit për shkelje të parimit të barazisë së armëve dhe parimit të procedurës kundërshtuese, si rezultat i refuzimit të provave të propozuara nga gjykatat e rregullta, Gjykata Kushtetuese konstatoi se pretendimet e parashtruesit se e drejta e tij për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, e garantuar nga Neni 31 i Kushtetutës në lidhje me Nenin 6 të KEDNj-së janë të pabazuara.

Gjykata Kushtetuese, *inter alia*, argumentoi se:

- Gjykatat e rregullta në arsyetimin e tyre për refuzimin e korrespondencës elektronike si provë materiale, iu referuan dispozitave të Kodit të Procedurës Penale në lidhje me zbatimin e masave të fshehta, të cilat sipas gjykatave duhej të zbatoheshin në këtë rast;
- Dispozitat e procedurës penale në lidhje me masat e fshehta të hetimit dhe vëzhgimit, nuk mund të zbatohen në rastin konkret, sepse provat e lartpërmendura në procedurën penale para gjykatave janë propozuar nga parashtruesi, në cilësinë e të akuzuarit dhe për shkak se korrespondenca elektronike ka ndodhur para procedurës hetimore.

Siç u tha më lart, Gjykata Kushtetuese nuk i mori parasysh argumentet e parashtruesit se provat sigurohen përmes parashtruesit të masave sekrete hetimore dhe vëzhguese vetëm kur Prokuroria e Shtetit kërkon sigurinë e tyre, dhe jo kur i pandehuri dorëzon vullnetarisht komunikimet elektronike për t'u administruar si provë. Për më tepër, Gjykata Kushtetuese hodhi poshtë pretendimin e parashtruesit se konkluzioni i gjykatave të rregullta se “edhe nëse komunikimet elektronike do të administroheshin si provë, epilogu për parashtruesin do të ishte i njëjtë”, ishte tërësisht konfuz dhe i papranueshëm, sepse nuk ishte e qartë nëse emailet konsiderohen prova të papranueshme, ose që gjykatat e rregullta kanë hyrë në vlerësimin e vlerës së tyre provuese.

Në lidhje me kualifikimin e parashtruesit si person zyrtar, Gjykata Kushtetuese konstatoi se Gjykata Supreme nuk arriti të vërtetonte pretendimet thelbësore të parashtruesit dhe nuk arsyetoi vendimin e saj në lidhje me kualifikimin e tij si person zyrtar.

Gjykata Kushtetuese argumentoi se:

- Gjykata e Apelit e ka interpretuar nocionin person zyrtar duke iu referuar edhe Ligjit për Prokurim Publik, pa dhënë arsyetim konkret sipas të cilit paragrafit të Nenit 107 të Kodit të Përkohshëm Penal, parashtruesi i kërkesës si person juridik, ka statusin e personit zyrtar, përkatësisht nuk ka specifikuar se çfarë funksioni publik apo çfarë autoriteti publik është ushtruar nga parashtruesi në mënyrë që të konsiderohet person zyrtar
- në fakt, Gjykata e Apelit në fund vetëm ka konstatuar se nuk mund të konstatohet se ky i akuzuar në këtë rast nuk ka cilësinë e personit zyrtar;
- Gjykata Supreme, në lidhje me kualifikimin e parashtruesit si person zyrtar, kishte konfirmuar interpretimet e gjykatave të shkallës më të ulët. Megjithatë, Gjykata Supreme nuk specifikoi se cili paragraf i Nenit 107 të Kodit të Përkohshëm Penal ishte i zbatueshëm në këtë rast, as nuk specifikoi se cili ishte autoriteti publik dhe detyrat specifike që parashtruesi ushtronte brenda atij autoriteti.

Gjykata Kushtetuese i është shmangur trajtimit substancial me pretendimin e parashtruesit se gjykatat e rregullta kanë aplikuar analogji në procedurë penale – gjë që nuk lejohet – sepse janë mbështetur në Ligjin për Prokurim Publik për ta cilësuar parashtruesin si person zyrtar në procedurë penale.

Pas aktgjyimit të mësipërm të Gjykatës Kushtetuese, në rigjykim Gjykata Supreme ka nxjerrë aktgjykim me të cilin ka refuzuar (për herë të dytë) kërkesën e parashtruesit për mbrojtjen e ligjshmërisë. Në këtë aktgjykim, Gjykata Supreme iu referua konstatimeve të Gjykatës Kushtetuese për mungesën e arsytimit të mjaftueshëm në vendimin e mëparshëm të Gjykatës Supreme, në lidhje me kualifikimin e parashtruesit si person zyrtar. Në këtë drejtim, Gjykata Supreme dha një arsyetim më të përpunuar në lidhje me funksionet e ushtruara nga parashtruesi në OJQ-në e tij. Gjykata Supreme iu referua më saktë edhe dispozitave specifike të Kodit të Përkohshëm Penal.

Parashtruesi paraqiti një ankesë në Gjykatën Kushtetuese, duke kontestuar aktgjykimin e Gjykatës Supreme. Parashtruesi pretendoi se Gjykata Supreme kishte dështuar edhe një herë të jepte një vendim të arsytuar dhe si rrjedhim nuk kishte zbatuar aktgjykimin e parë të Gjykatës Kushtetuese.

Konkretisht, parashtruesi përsëriti pretendimin e: (i) shkeljes së parimit të barazisë së armëve dhe parimit të procedurës kundërshtuese, si rezultat i refuzimit të provave të propozuara nga gjykatat e rregullta; dhe (ii) zbatimit haptazi të gabuar të ligjit në kualifikimin e parashtruesit si person zyrtar, i cili në të njëjtën kohë ka shkelur ndalimin e analogjisë në rastet penale. Në vendimin e dytë për këtë rast, Gjykata Kushtetuese e shpalli të papranueshme kërkesën e parashtruesit, me arsytimin se në rigjykim Gjykata Supreme kishte trajtuar të gjitha konstatimet e aktgjyimit të parë të Gjykatës Kushtetuese.

Shënim! Gjykata Kushtetuese në këtë rast nuk ka bërë një shqyrtim të pavarur të pretendimeve të parashtruesit se gjykatat e rregullta kanë bërë interpretim të qartë arbitrar dhe të gabuar të ligjit. Në vend të kësaj, Gjykata Kushtetuese e ka fokusuar shqyrtimin e vet nëse Gjykata Supreme i është përgjigjur në mënyrë nominale (shprehimisht) pretendimeve të parashtruesit. Prandaj, Gjykata Kushtetuese nuk ka analizuar në thelb nëse mënyra në të cilën Gjykata Supreme dhe gjykatat e instancave më të ulëta e kanë interpretuar ligjin ishte e saktë apo e gabuar. Për rrjedhojë, çështjet kryesore të mëposhtme mbetën pa përgjigje në mënyrë të pavarur nga Gjykata Kushtetuese: Së pari, nëse përfaqësuesi i një OJQ-je të huaj mund të kualifikohet si person zyrtar në Kosovë*, kur organizata e tij kryen një punë komerciale të fituar në një procedurë tenderimi të një institucioni publik; së dyti, nëse zbatimi i ligjeve të tjera mund të mbështetet për të bërë kualifikime ligjore që janë thelbësore në procedurën penale; së treti, nëse komunikimi elektronik ndërmjet personave të tretë mund të pranohet si provë në procedimin penal nëse nuk është siguruar me masa të fshehta, të urdhëruara nga gjykata.

Neni 107 (1) i Kodit të Përkohshëm Penal, i cili ishte i zbatueshëm në kohën e kryerjes së veprës penale të supozuar, përcaktonte se: Shprehja "person zyrtar" do të thotë: 1) Personi i zgjedhur ose i emëruar në një organ publik; 2) Personi i autorizuar në një organizatë biznesi ose ndonjë person tjetër juridik i cili sipas ligjit a ndonjë dispozite tjetër të nxjerrë në pajtim me ligjin ushtron autoritet publik dhe brenda këtij autoriteti ushtron detyra të posaçme; 3) Personi i cili ushtron detyra të posaçme zyrtare në bazë të autorizimit të dhënë me ligj; [...]

Neni 341 [MASHTRIMI NË DETYRË] parashikonte se:

1. Personi zyrtar i cili me qëllim të përfitimit të kundërligjshëm të dobisë pasurore për vete ose për personin tjetër bën prezantimin e rremë të raportit të llogarive apo i cili në mënyrë tjetër e vë në lajtim personin e autorizuar në kryerjen e pagesës së kundërligjshme dënohet me gjobë ose me burgim deri në pesë vjet.

**NENI 33 KUSHTETUTA
PARIMI I LEGALITETIT DHE
PROPORCIONALITETIT NË
RASTET PENALE**

CGjykata Kushtetuese, Gjykata Supreme, Gjykata e Apelit, Gjykata Themelore: interpretimi i qartë arbitrar i ligjit nga gjykatat e rregullta; shkelje e parimit "Nullum crimen, nulla poena sine lege certa"

Faktet e rastit

Parashtruesi ishte pronar i një kompanie ndërtimi dhe gjatë kryerjes së punimeve në kanti-er, një nga punëtorët pësoi një aksident me fatalitet.

Prokuroria ngriti aktakuzë kundër parashtruesit duke e konsideruar atë si person përgjeg-jës për sigurinë e punëtorëve. Gjykata Themelore e shpalli parashtruesin fajtor, duke e dënuar me burgim. Gjykata e Apelit dhe Gjykata Supreme kanë mbështetur aktgjykimin e Gjykatës Themelore.

Parashtruesi iu drejtua Gjykatës Kushtetuese duke pretenduar, ndër të tjera, shkelje të Nenit 31 [E drejta për gjykim të drejtë dhe të paanshëm], Nenit 33 [Parimi i ligjshmërisë dhe proporcionalitetit në raste penale] të Kushtetutës, si dhe Nenit 6 (E drejta për gjykim të drejtë) dhe 7 (Nuk ka dënim pa ligj) të KEDNj-së, duke deklaruar se gjykatat nuk i arsyetonin vendimet e tyre dhe se analogjia u zbatua në rastin e tij.

Gjykata Kushtetuese konstatoi se, në vendimet e tyre, gjykatat e rregullta kishin respektu-ar garancitë e mishëruara në të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, dhe se nuk kishte përdorim të analogjisë në rastin e tij. Tani e tutje, kërkesa e parashtruesit u refuzua si e papranueshme qartazi e pabazuar.

Çështjet në fjalë

Çështja kryesore në këtë rast është nëse gjykatat e rregullta dhe Gjykata Kushtetuese kanë dhënë interpretim të qartë arbitrar të ligjit, duke përdorur edhe analogji penale, dhe kanë nxjerrë vendim të paarsyetuar.

Arsyetimi i Gjykatës Themelore – aspekte kritike

Parashtruesi i kërkesës është shpallur fajtor nga tri shkallët e gjykatave të rregullta për kryerjen e veprës penale “shkatërrimi, dëmtimi ose heqja e pajisjeve të sigurisë dhe rrezikimi i sigurisë në vendin e punës sipas Kodit Penal të Kosovës*”, dhe është dënuar me burgim. Me të njëjtat aktgjykime, kompanisë së parashtruesit iu shqiptua një gjobë. Gjykatat arsyetuan se nga provat e administruara gjatë gjykimit nuk kishte masa të përshtatshme mbrojtëse në kantier, për vendin e punës dhe për punëdhënësin. Parashtruesi, si pronar i kompanisë, nuk kishte plotësuar kërkesën ligjore për krijimin e kushteve të sigurisë në punë.

Parashtruesi kishte kundërshtuar vendimet e gjykatës, duke argumentuar se gjykatat kishin zbatuar në mënyrë arbitrare nenet përkatëse të Ligjit për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë dhe të Kodit Penal, të cilët përcaktojnë përgjegjësinë e punëdhënësit për kushtet e sigurtas dhe të shëndetshme të punës në të gjitha aspektet e punës. Në këtë aspekt, parashtruesi kishte argumentuar vazhdimisht se sipas ligjit ai nuk ishte personi përgjegjës për sigurinë në vendin e punës, por ishte përgjegjësi e një punonjësi tjetër të kompanisë, i caktuar posaçërisht për këtë detyrë. Për më tepër, parashtruesi kishte argumentuar se gjykatat kanë aplikuar analogji në procedurën penale, e cila është e ndaluar me Kodin Penal, duke interpretuar veprën penale bazuar në interpretimin e Ligjit për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë (jo të Kodit Penal). Sipas tij, duke qenë se vepra për të cilën parashtruesi u shpall fajtor nuk ishte përcaktuar qartë në Kodin Penal, dënimi i tij shkelte edhe parimin “nullum crimen, nulla poena sine lege certa”.

Për më tepër, parashtruesi argumentoi se Neni 3 i këtij ligji parashikon se personi përgjegjës për sigurinë në punë përcaktohet si më poshtë: “Individi përgjegjës për sigurinë dhe shëndetin në punë - një profesionist i punësuar te punëdhënësi dhe i caktuar për të kryer detyrat të lidhura ngushtë me sigurinë dhe shëndetin në punë”. Pra, që një person të ketë statusin e personit përgjegjës për sigurinë në punë duhet të jetë: a) profesionist; b) punonjës; c) të caktohet për të kryer detyrat që lidhen me sigurinë në punë. Prandaj, parashtruesi argumentoi se me asnjë provë të administruar në shqyrtimin gjyqësor nuk u vërtetua se parashtruesi, si pronar i Kompanisë, të kishte cilësitë e nevojshme për të fituar epitetin e personit përgjegjës për sigurinë në punë.

Gjykata Kushtetuese arriti në përfundimin se kërkesa e parashtruesit ishte haptazi e pabazuar dhe e shpalli atë të papranueshme, duke mos gjykuar në bazë të meritave të pretendimeve të parashtruesit. Gjykata Kushtetuese e fokusoi shqyrtimin e saj në mënyrën se si gjykatat e rregullta kishin gjykuar për këtë rast, veçanërisht në faktin se Gjykata Supreme – aktgjykimi i së cilës u kundërshtua konkretisht në Gjykatën Kushtetuese – kishte arsyetuar për konstatimin madhor në vendimin e tyre. Pra, Gjykata Kushtetuese nuk shkoi një hap më tej në shqyrtimin e gjetjeve dhe interpretimeve të gjykatave të rregullta. Është e rëndësishme të theksohet se Gjykata Supreme kishte arsyetuar se parashtruesi ishte pronari dhe personi përgjegjës në Ndërmarrje dhe Neni 5, paragrafi 1 i Ligjit për Siguri dhe Shëndet përcakton se punëdhënësi është përgjegjës për krijimin e kushteve të sigurtas dhe shëndetësore në punë në të gjitha aspektet e punës.

NENI 35 I KUSHTETUTËS – LIRIA E LËVIZJES

Gjykata Kushtetuese: refuzim i lëshimit të pasaportës për një periudhë të gjatë kohore, si pasojë e procedurave penale

Faktet e rastit

Më 11 nëntor 2004, Gjykata Komunale ka nxjerrë vendim me të cilin vërtetohet kallëzimi penal kundër parashtruesit dhe katër personave të tjerë, për veprën penale të vjedhjes së rëndë. Pothuajse katër vjet më vonë, në vitin 2008, Gjykata Komunale caktoi tri seanca lidhur me rastin penal të lartpërmendur kundër parashtruesit dhe të tjerëve. Pavarësisht pranisë së parashtruesit, të gjitha seancat e planifikuara u shtynë për shkak të mungesës së palëve të tjera në procedurë. Pas korrikut 2008, parashtruesi nuk mori asnjë thirrje për një seancë lidhur me rastin penal të sipërpërmendur. Më 27 prill 2009, parashtruesi ka paraqitur kërkesë për dhënien e pasaportës në Departamentin për Prodhimin e Dokumenteve në Ministrinë e Punëve të Brendshme. Në të njëjtën ditë, parashtruesi ka bërë pagesën prej 25€ për pasaportën. Megjithatë, parashtruesi as nuk kishte marrë pasaportën dhe as nuk kishte marrë ndonjë vendim me shkrim që refuzonte kërkesën e tij për pasaportë. Më 13 janar 2010, parashtruesi kërkoi nga Gjykata Komunale që t'i lëshojë një vërtetim se ai nuk ishte nën hetim, me qëllim aplikimin për pasaportë. Ai nuk kishte marrë asnjë vërtetim apo vendim gjykate për mosdhënien e pasaportës. Në vend të kësaj, ai kishte marrë vetëm një "refuzim verbal" të kërkesës së tij. Më 28 maj 2010, Gjykata Komunale ka nxjerrë një vendim, në rastin e parashtruesit dhe të tjerëve, me të cilin refuzohet kallëzimi penal kundër tyre.

Çështjet në fjalë

Shkelja e pretenduar e lirisë së lëvizjes së parashtruesit, e garantuar me Nenin 35 (2) të Kushtetutës, për shkak se ai u pengua të largohej nga vendi pasi iu refuzua dhënia e pasaportës, si pasojë e një procedure penale të zgjatur që rezultoi në pafajësinë e tij.

Arsyetimi i Gjykatës Supreme i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese

– aspekte kritike

Gjykata Kushtetuese vuri në dukje se në përputhje me Nenin 27 të Ligjit për Dokumentet e Udhëtimit, Ministria e Punëve të Brendshme ka të drejtë të refuzojë kërkesën për pasaportë në bazë të vendimit të gjykatës, nëse gjykata kërkon ndalimin e lëshimit të pasaportës. Megjithatë, në këtë rast Gjykata Kushtetuese konstatoi se:

- Ministria e Punëve të Brendshme nuk i kishte mundësuar parashtruesit marrjen e pasaportës pa vendim të Ministrisë së Punëve të Brendshme apo gjykatës;
- procedura penale kundër parashtruesit kishte qenë në pritje në Gjykatën Komunale për më shumë se gjashtë vjet para se parashtruesi të ishte liruar përfundimisht;
- prandaj, autoritetet kishin dështuar në detyrimin e tyre sipas Nenit 2 të Protokollit nr. 4 të KEDNj-së të sigurojë që ndërhyrja në të drejtën e parashtruesit për t'u larguar nga vendi i tij është e justifikuar dhe proporcionale;
- lidhur me kushtin e shterimit të mjeteve juridike në gjykatat e rregullta nga parashtruesi, Gjykata Kushtetuese arsyetoi se rregulli i shterimit të mjeteve juridike bazohet në supozimin se ekziston një mjet efektiv juridik në dispozicion. Praktika e bazuar në memorandumun e mirëkuptimit, të zbatuar nga Ministria e Punëve të Brendshme dhe Gjykata Komunale, e kishte penguar parashtruesin të gëzonte të drejtën e tij për mjet juridik efektiv, në kundërshtim me Nenin 54 të Kushtetutës në lidhje me Nenin 13 të KEDNj-së.

Për rrjedhojë, Gjykata Kushtetuese arriti në përfundimin se kishte pasur shkelje të së drejtës së parashtruesit për lirinë e lëvizjes, e garantuar me Nenin 35 të Kushtetutës në lidhje me Nenin 2, paragrafi 2 i Protokollit nr. 4 të KEDNj për shkak të moslëshimit të pasaportës.

NENI 36 KUSHTETUTA – E DREJTA E PRIVATËSISË

Gjykata Kushtetuese: mosregjistrimi i vdekjes së djalit në të dhënat zyrtare

Faktet e rastit

Djali i ndjerë i parashtruesit kishte udhëtuar në Suedi për t'u shëruar nga një sëmundje e rëndë. Gjatë qëndrimit në Suedi, djali i parashtruesit kishte aplikuar për azil, por duke përdorur një emër tjetër dhe autoritetet suedeze i kishin lëshuar kartën që vërtetonte se djali i parashtruesit është azilkërkues, por me një emër tjetër. Djali i parashtruesit kishte vdekur në një institucion shëndetësor në Suedi. Raporti mjekësor për vdekjen e tij është lëshuar në emër të personit fiktiv. Parashtruesi i është drejtuar Komunës në Kosovë*, ku kishte jetuar me djalin e tij, me kërkesë që djali i tij i ndjerë të regjistrohet në Regjistrin Themeltar të Vdekjeve, bazuar në Ligjin për Gjendjen Civile. Komuna e refuzoi kërkesën e parashtruesit me arsyetimin se dokumentet e lëshuara nga institucionet shëndetësore suedeze nuk përputhen me ato të lëshuara në Kosovë*, sepse emrat ishin të ndryshëm. Parashtruesi e kundërshtoi vendimin e sipërpërmendur, pa sukses, në Agjencinë e Regjistrimit Civil të Ministrisë së Punëve të Brendshme, në Gjykatën Themelore, në Gjykatën e Apelit dhe në Gjykatën Supreme. Agjencia e Regjistrimit Civil dhe gjykatat e rregullta të të tri niveleve gjyqësore konfirmuan vendimin e Komunës dhe refuzuan kërkesën e parashtruesit për regjistrimin e djalit të ndjerë. Ata arsyetuan se dokumentet e lëshuara nga institucionet shëndetësore suedeze nuk përputhen me ato të lëshuara në Kosovë*.

Çështjet në fjalë

Çështja kyçe në këtë rast ishte shkelja e pretenduar e së drejtës për privatësi dhe e së drejtës për mbrojtje gjyqësore të të drejtave, si pasojë e pamundësisë së parashtruesit për të regjistruar djalin e tij të ndjerë në Regjistrin Themeltar të Vdekjeve.

Arsyetimi i Gjykatës Supreme i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese

– aspekte kritike

Fillimisht Gjykata Kushtetuese konstatoi se kërkesa është e pranueshme, pasi konstatoi se parashtruesit duhet t'i njihet statusi i viktimës indirekte.

Gjykata Kushtetuese e kishte trajtuar këtë rast nga këndvështrimi i dallimit midis detyrimeve negative dhe pozitive të shtetit në lidhje me të drejtën e privatësisë. Në këtë kontekst, Gjykata Kushtetuese hodhi dritë mbi detyrimet e autoriteteve publike për të marrë në konsideratë ekuilibrin midis interesave të individëve, duke përfshirë natyrën e pretendimeve dhe nëse ato lidhen me “aspekte thelbësore” të jetës private dhe detyrimeve pozitive të shtetit vis-à-vis të drejtës për privatësi.

Në dritën e këtyre përvijimeve konceptuale, Gjykata Kushtetuese vuri në dukje se:

- procedurat e nisura nga parashtruesi kishin përfunduar në pamundësinë e tij për të regjistruar faktin e vdekjes së djalit të tij në Regjistrin Themeltar të Vdekjeve dhe kjo kishte sjellë si pasojë jo vetëm vuajtjet e vazhdueshme të familjes së tij, por edhe statusin e rastit civil të pazgjidhur të bashkëshortes dhe djalit të tij
- rrethanat e rastit specifike përfshinin çështje që lidhen me të drejtën e parashtruesit për jetën private dhe të drejtën e tij për mbrojtje gjyqësore të të drejtave dhe zgjidhje efektive, siç garantohej me nenet 36 dhe 54 të Kushtetutës dhe me nenet 8 (E drejta për respektimin e jetës private dhe familjare) dhe 13 (E drejta për mjet efektiv) të KEDNj-së;
- mosregjistrimi i të ndjerit në Regjistrin Themeltar të Vdekjeve lidhet drejtpërdrejt me vdekjen e të ndjerit, si dhe me integritetin psikologjik dhe moral të familjes së tij dhe, për më tepër, me gjendjen civile të gruas dhe djalit të tij si pasojë e vdekjes së tij;
- familja e parashtruesit nuk ishte në gjendje të përfundonte procesin psikologjik të vdekjes së djalit të tyre në kuptimin formal dhe ligjor, sepse në regjistrat e gjendjes civile të shtetit ai figuronte i gjallë;
- më tej, autoritetet publike, duke përfshirë gjykatat e rregullta, u mjaftuan me konstatimin se mungonte raporti mjekësor që konfirmonte vdekjen e djalit të parashtruesit;
- refuzimi i regjistrimit të djalit të parashtruesit në Regjistrin Themeltar të Vdekjeve, ka pasur pasoja të rënda për lënien e pazgjidhur përfundimisht të gjendjes civile të gruas dhe djalit të mitur të të ndjerit;
- Gjykatat e rregullta nuk kishin marrë parasysh faktin se nuk ishte kontestuar se djali i parashtruesit kishte vdekur dhe një fakt i tillë ishte konfirmuar nga autoritetet publike të Kosovës*, përkatësisht Ambasada e Kosovës* në Suedi. Përkundrazi, gjykatat e rregullta jo vetëm që kishin zbatuar ligjin në fuqi në mënyrë jashtëzakonisht formale, duke mos marrë parasysh as mundësinë e bashkëpunimit juridik ndërkombëtar me shtetin suedez dhe as mundësitë e dhëna me dispozitat e procedurës së moskontestimit.

Prandaj, Gjykata Kushtetuese konstatoi se refuzimi i regjistrimit të vdekjes së një personi në mungesë të raportit mjekësor, pa marrë parasysh asnjë nga rrethanat dhe veçoritë e rastit konkret, nuk ishte mjaftueshëm i motivuar dhe për rrjedhojë kishte rezultuar në shkeljen e të drejtave për privatësi dhe për mbrojtjen gjyqësore të të drejtave.

Faktet e rastit

Parashtruesja ka paraqitur një kërkesë në Qendrën për Punë Sociale, përmes së cilës ka kërkuar që fëmija i saj biologjik i rritur, të cilin e ka dhënë për birësim në vitin 1989, të njoftohet për ekzistencën e nënës së tij biologjike. Qendra u përgjigj duke theksuar se nuk kishte bazë ligjore për të njoftuar fëmijën e saj biologjik për birësimin e tij dhe se, bazuar në Ligjin për Familjen, qasja në informacione lidhur me prindërit biologjikë i garantohet vetëm fëmijës së birësuar në moshë madhore me kërkesën e tij/saj. Parashtruesja ka paraqitur kërkesë në Qendrën për Punë Sociale për rishqyrtim të përgjigjes. Si rezultat i kërkesës së parashtrueses për rishqyrtimin e përgjigjes së Qendrës për Punë Sociale, konstatimi i kësaj të fundit është konfirmuar edhe nga Komisioni i Ankesave pranë Departamentit për Politika Sociale dhe Familjare në Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale. Rrjedhimisht, parashtruesja parashtroi padi në Gjykatën Themelore duke kërkuar, ndër të tjera, që Departamenti i Politikave Sociale dhe Familjare të obligohet që ta informojë fëmijën e saj biologjik për birësimin e tij/saj. Gjykata Themelore e hodhi poshtë kërkesën e parashtrueses si të pabazuar, duke konfirmuar konstatimet e mësipërme të Qendrës për Punë Sociale dhe të Komisionit për Ankesa në Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale. Më pas, kundër këtij aktgjykimi të Gjykatës Themelore, parashtruesja e kërkesës parashtroi ankesë në Gjykatën e Apelit, e cila e refuzoi ankesën e saj si të pabazuar, duke vërtetuar konstatimin e gjykatës së shkallës së parë. Parashtruesja ka paraqitur kërkesë për rishikim të jashtëzakonshëm të Aktgjykimit të Gjykatës së Apelit të paraqitur në Gjykatën Supreme, i cili ka qenë si i pabazuar.

Çështjet në fjalë

Çështja në këtë rast ishte e drejta e një nëne biologjike për të njoftuar/kontaktuar fëmijën e dhënë për birësim, kur fëmija ka mbushur tashmë moshën madhore.

Arsyetimi i Gjykatës Supreme i shqyrtuar nga Gjykata Kushtetuese

– aspekte kritike

Në refuzimin e ankesës, Gjykata Kushtetuese u fokusua në garancitë e mishëruara në Nenin 36 [E Drejta për Privatësi] e Kushtetutës, në lidhje me Nenin 8 [E drejta për respektimin e jetës private dhe familjare] e KEDNj-së.

Në këtë kontekst, Gjykata Kushtetuese theksoi se:

- Kërkesa e parashtrueses, përmes së cilës ajo kishte shprehur interesin e saj për t'u njohur me fëmijën e saj të dhënë për birësim shumë vite më parë, përmbante elemente që i përka-sin një pjese të rëndësishme të identitetit të saj si nënë biologjike dhe që cenonin të drejtën e saj për jetën private, në kuptimin e nocionit të "jetës së saj private" të garantuar me para-grafin 1 të Nenit 36 të Kushtetutës, në lidhje me paragrafin 1 të Nenit 8 të KEDNj-së;
- vendimet e gjykatave të rregullta, përmes të cilave është refuzuar kërkesa konkrete e parashtrueses janë bazuar në ligj; kanë ndjekur një qëllim legjitim – mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të të birësuarit dhe familjes së tij birësuese; dhe kishte ndjekur një ekuilibër të drejtë midis interesave të fëmijës së birësuar, tashmë në moshë madhore, dhe respektimit të së drejtës së tij private dhe familjare brenda familjes së tij birësuese;
- Gjykata Kushtetuese miratoi arsyetimin e Gjykatës Supreme, e cila mbështeti konstatimet e Gjykatës Themelore dhe të Gjykatës së Apelit se faktet dhe rrethanat e birësimit nuk duhet të zbulohen apo hetohen pa pëlqimin e birësuesit dhe fëmijës, përveç nëse kërkohet për arsye të veçanta dhe për arsye të interesit publik.
- bazuar, në përmbajtjen e dispozitave përkatëse ligjore në fuqi në Kosovë*, qëllimi dhe synimi i ligjvënësit në këtë rast është ruajtja e konfidencialitetit të të dhënave, të cilat kanë për qëllim mbrojtjen e të drejtës së fëmijës dhe birësuesit të tij për jetë familjare, në veçanti zhvillimi i papenguar i marrëdhënieve të tyre familjare. Një të drejtë të tillë, përkatësisht për të pasur njohuri ose qasje në informacione për prindërit biologjikë, ligjvënësi ia jep vetëm fëmijës biologjik, i/e cili/a në bazë të zgjedhjes së tij/saj dhe pas mbushjes së moshës madhore mund të kërkojë informacion për prindërit e tij/saj biologjikë.

Prandaj, Gjykata Kushtetuese konstaton se aktgjykimi i kontestuar i Gjykatës Supreme nuk është përfshirë në shkeljen e së drejtës së saj për jetë private të garantuar me paragrafin 1 të Nenit 36 të Kushtetutës, në lidhje me paragrafin 1 të Nenit 8 të KEDNj-së.

Shënim! Gjykata Kushtetuese nuk mori në konsideratë moszbulimin e identitetit të parash-trueses në këtë rast, megjithëse rast përfshinte çështje të ndjeshme të birësimit dhe jetës personale.

Citimi i praktikës gjyqësore të GjEDNj-së

Ku mund ta gjej praktikën gjyqësore të GjEDNj-së?

Aktgjykimet e Gjykatës së Strasburgut janë lehtësisht të disponueshme në anglisht dhe frëngjisht. Gjykata mban një databazë të shkëlqyer (të njohur si HUDOC: <https://hudoc.echr.coe.int/>). HUDOC siguron qasje në praktikën gjyqësore të Gjykatës (aktgjykimeve, aktvendimeve, rasteve të komunikuara, opinioneve këshilluese dhe përmbledhjeve ligjore nga Broshura Informative e praktikës gjyqësore e Dhomës së Madhe, Dhomave dhe Komisioneve), Komisionit Evropian të Drejtat e Njeriut (vendimeve dhe raporteve) dhe Komitetit të Ministrave (rezolutave).

Në uebsajtin e GjEDNj-së ka dy udhëzime se si të përdoret HUDOC. Databaza mundëson një kërkim të thjeshtë dhe të avancuar të praktikës gjyqësore të Gjykatës. Ekzistojnë gjithashtu një numër manualesh dhe një përmbledhje e Pyetjeve të Bëra Shpesh. Për momentin, ato janë vetëm në anglisht.

Si mund të kërkoj HUDOC për një çështje të veçantë?

Çështjet ligjore të trajtuara në secilin rast përmbledhen në një Listë të fjalëve kyçe, zgjedhur nga një thesari shprehjesh të marra (në shumicën e rasteve) drejtpërdrejt nga teksti i Konventës dhe Protokollit e saj.

Kërkimi me këto fjalë kyçe do t'ju mundësojë të gjeni një grup dokumentesh me përmbajtje të ngjashme ligjore. Një listë me fjalë kyçe është e disponueshme përmes rubrikës Keywords (Fjalë kyçe) në portalin e kërkimit HUDOC.

Si të kërkoj praktikën e Gjykatave Kushtetuese në Evropë

Aktgjykimet e Gjykatave Kushtetuese në Evropë janë në dispozicion përmes: E-Buletinit të praktikës gjyqësore kushtetuese, dhe databazës CODICES.

Buletini elektronik i praktikës gjyqësore kushtetuese ("e-Buletini") ([https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Constitutional_Justice&lang=EN#Bulletin%20of%20Constitutional %20Case-Law](https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Constitutional_Justice&lang=EN#Bulletin%20of%20Constitutional%20Case-Law)) raporton rregullisht mbi praktikën gjyqësore të gjykatave kushtetuese dhe gjykatave me juridiksion ekuivalent, duke përfshirë praktikën gjyqësore të GjEDNj-së, Gjykatës së Drejtësisë të Bashkimit Evropian dhe Gjykatës Ndëramerikane të Drejtave të Njeriut.

Databaza CODICES (www.codices.coe.int) përmban tekstin e plotë të mbi 10,000 aktgjykimeve nga mbi 100 gjykata kryesisht në anglisht dhe frëngjisht, por edhe në gjuhë të tjera, si dhe përmbledhje të këtyre aktgjykimeve (précis) në anglisht dhe frëngjisht. CODICES përmban gjithashtu informacion mbi ligjet për gjykatat kushtetuese, kushtetutat dhe informacione të tjera duke përfshirë përkrahjet e gjykatave dhe raportet e konferencës të Këshillit të Përbashkët për Drejtësinë Kushtetuese".

Si të njohim rëndësinë e aktgjykimit të GjEDNj-së?

Raportet e rasteve: Aktgjykime, vendime dhe opinione këshilluese të dhëna që nga fillimi i Gjykatës së re në vitin 1998, të cilat janë publikuar ose përzgjedhur për publikim në Raportet zyrtare të Aktgjykimeve dhe Vendimeve të Gjykatës. Përzgjedhja nga viti 2007 e në vazhdim është bërë nga Byroja e Gjykatës me propozim të Jurisconsult-it. GjEDNj-ja i klasifikon aktgjykimet sipas rëndësisë së tyre dhe në mënyrë të dobishme e kategorizon praktikën e saj gjyqësore brenda databazës si një nga tri nivelet e rëndësisë.

Ja çelësi:

1 = Rëndësi e lartë. Aktgjykimet që Gjykata konsideron se japin një kontribut të rëndësishëm në zhvillimin, sqarimin ose modifikimin e praktikës së saj gjyqësore, në përgjithësi ose në lidhje me një shtet të caktuar.

2 = Rëndësi mesatare. Aktgjykimet që nuk japin një kontribut të rëndësishëm në praktikën gjyqësore, por megjithatë nuk zbatojnë thjesht praktikën gjyqësore ekzistuese.

3 = Rëndësi e ulët. Aktgjykimet me pak interes juridik - ato që zbatojnë praktikën gjyqësore ekzistuese, zgjidhjet miqësore dhe nxjerrin vendime (përveç nëse këto kanë ndonjë pikë të veçantë interesi).

Në cilat gjuhë disponohet praktika gjyqësore?

Aktgjykimet, vendimet dhe tekstet e tjera janë të disponueshme në HUDOC në njërën ose të dyja gjuhët zyrtare të Gjykatës (anglisht dhe frëngjisht).

HUDOC-it i janë shtuar edhe përkthimet në gjuhët jozyrtare. Përveç nëse tregohet ndryshe, përkthimet në gjuhët jozyrtare nuk krijohen nga Regjistri i Gjykatës dhe Regjistri nuk kontrollon saktësinë ose cilësinë e tyre gjuhësore. Këto përkthime publikohen në HUDOC vetëm për qëllime informative. Përkthime të shumëfishta në të njëjtën gjuhë të aktgjykimeve ose vendimeve individuale mund të shfaqen.

Cila do të ishte mënyra më e mirë për të kërkuar praktikën gjyqësore të Gjykatës?

Nëse e dini tashmë rastin:

- Databaza HUDOC, duke përdorur titullin e rastit ose numrin e kërkesës

Nëse jeni duke kërkuar për raste sipas Nenit, fjalës kyçe ose temës

- Databaza HUDOC
- Shënimi i informacionit të praktikës gjyqësore, indeksi i tij vjetor dhe të gjitha përmbledhjet ligjore të ngarkuara në databazën HUDOC
- Udhëzues të praktikës gjyqësore, bazuar në nene të veçanta
- Raporte të hulumtimit të praktikës gjyqësore
- Doracakë të së drejtës evropiane
- Fletët e të dhënave

Nëse doni të dini rastet më të rëndësishme të ekzaminuara çdo muaj

- Shënim mbi informacionin e praktikës gjyqësore

Nëse doni të dini rastet më të rëndësishme të nxjerra çdo muaj

- Përzgjedhja e rasteve kryesore
- Përmbledhje e praktikës gjyqësore të Gjykatës
- Indeksi vjetor i shënimeve informative të praktikave gjyqësore

Mjetet e mësipërme, të disponueshme kryesisht në anglisht, ju mundësojnë të lexoni përmbledhje të praktikës gjyqësore për të vendosur nëse rasti që po shikoni është i rëndësishëm për vendimin tuaj.

Të gjitha këto materiale janë të qasshme nga platforma e sapo zhvilluar e GjEDNj-së për Ndarjen e Njohurive në dispozicion në <https://ks.echr.coe.int/en/web/echr-ks/>

Publikimi është prodhuar me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës në kuadrin e Partneritetit për Qeverisje të Mirë.

Kjo punë ka përfituar shumë nga Manuali i Këshillit të Evropës për përmirësimin e cilësisë së vendimeve gjyqësore, i prodhuar nga Projekti “Mbështetje për reformën në drejtësi – rritja e pavarësisë dhe profesionalizmit të gjyqësorit në Armeni” në kuadër të Partneritetit për Qeverisje të Mirë 2019-2021.

www.coe.int

Këshilli i Evropës është organizata kryesore e kontinentit për të drejtat e njeriut. Në të bëjnë pjesë 46 shtete anëtare, duke përfshirë të gjitha shtetet anëtare të Bashkimit Evropian. Të gjithë shtetet anëtare të Këshillit të Evropës kanë nënshkruar Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, dokument i cili është hartuar për të mbrojtur të drejtat e njeriut, demokracinë dhe shtetin e së drejtës. Gjykata Evropiane mbikëqyr zbatimin e Konventës nga shtetet anëtare.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE